

Slikovni preizkus besednjaka: 2–7 let (SPB: 2–7 let)

Avtorice

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja
in Kaja Hacin Beyazoglu

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

Slikovni preizkus besednjaka: 2–7 let

(SPB: 2–7 let)

Avtorice: Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja in Kaja Hacin Beyazoglu

Recenzentki: Maja Zupančič, Zlatka Cugmas

Lektorica: Katarina Fekonja

Tehnično urejanje: Jure Preglau

Prelom: Aleš Cimprič

Ilustracije na naslovnici: Tinka Leskovšek

Založila: Založba Univerze v Ljubljani

Za založbo: Gregor Majdič, rektor Univerze v Ljubljani

Izdala: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Za izdajatelja: Mojca Schlamberger Brezar, dekanja Filozofske fakultete

Prva e-izdaja. Publikacija je v digitalni obliki prosto dostopna na <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/>

DOI: 10.4312/9789612971007

Ljubljana, 2023

Publikacija je brezplačna.

Gradivo je nastalo v okviru projekta Bralna pismenost in razvoj slovenščine – OBJEM: Ozaveščanje, Branje, Jezik, Evalvacija, Modeli (2017–2022), šifra projekta OP20.01462.

OBJEM

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v

Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 145372419

ISBN 978-961-297-100-7 (PDF)

Kazalo vsebine

Predgovor	5
Zahvale	7
1 Značilnosti razvoja besednjaka malčkov in otrok	9
1.1 Količinske in kakovostne spremembe v razvoju besednjaka.	9
1.2 Razvoj besednjaka malčkov in otrok je povezan z usvajanjem slovnice jezika.	13
1.3 Dejavniki razvoja besednjaka	16
2 Nastanek in opis Slikovnega preizkusa besednjaka: 2–7 let	19
2.1 Nastanek SPB: 2–7 let	19
2.2 Opis SPB: 2–7 let.	21
3 Uporaba Slikovnega preizkusa besednjaka: 2–7 let	23
3.1 Navodila za izvajanje preizkusa	23
3.1.1 Izračun kronološke starosti malčka in otroka.	23
3.1.2 Vedenje izvajalca/izvajalke preizkusa med preizkušanjem.	23
3.1.3 Splošen potek izvedbe preizkusa	24
3.1.4 Podrobna navodila za izvedbo preizkusa	25
3.2 Navodila za vrednotenje odgovorov malčka in otroka in izračun skupnega dosežka	27
4 Standardizacija Slikovnega preizkusa besednjaka: 2–7 let	29
4.1 Načrtovanje in izvedba zbiranja podatkov za standardizacijo	29
4.2 Značilnosti standardizacijskega vzorca	30
4.3 Analiza nalog SPB: 2–7 let	32
4.3.1 Težavnost nalog	32
4.3.2 Diskriminativnost nalog	40
4.4 Zanesljivost SPB: 2–7 let	42
4.5 Veljavnost SPB: 2–7 let.	42
4.5.1 Prikaz primerov malčkov in otrok, ocenjenih s SPB: 2–7 let in drugimi standardiziranimi preizkusi za ocenjevanje govora	43
4.6 Pristranskost SPB: 2–7let.	48
5 Normativni dosežki in priporočila za interpretacijo	51
6 Literatura	55
7 Imensko in stvarno kazalo	59

Predgovor

Slikovni preizkus besednjaka: 2–7 let (SPB: 2–7 let) je nastal kot rezultat večdesetletnega raziskovanja značilnosti govornega razvoja različno starih dojenčkov, malčkov in otrok v zgodnjem in srednjem otroštvu. V slovenskem prostoru je bilo v zadnjih dveh desetletjih oblikovanih več pripomočkov za ocenjevanje različnih vidikov govora dojenčkov, malčkov, otrok, nobeden izmed njih pa se ne osredotoča specifično na ocenjevanje zgodnjega besednjaka.

Avtorice smo na podlagi ugotovitev o zakonitostih razvoja govora posameznikov in posameznic v različnih razvojnih obdobjih, predvsem pa ob poznavanju pomena besednjaka za razvoj preostalih področij govora (npr. slovnice, pripovedovanja zgodbe, sporazumevalnih zmožnosti) ter zgodnje in poznejše pismenosti, oblikovale pripomoček, ki omogoča natančno, objektivno in zanesljivo oceno besednjaka malčkov in otrok v zgodnjem otroštvu. Velik del raziskovalnega dela pri razvoju SPB: 2–7 je bil opravljen v okviru projekta Bralna pismenost in razvoj slovenščine – OBJEM: Ozaveščanje, Branje, Jezik, Evalvacija, Modeli (2017–2022) (šifra projekta OP20.01462), ki ga sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

SPB: 2–7 let je slikovni preizkus, namenjen individualnemu preizkušanju malčkov in otrok, starih od 2 do 7 let, ki omogoča oceno normativnosti oziroma prepoznavanje morebitne nenormativnosti v razvoju besednjaka. Zgodnja diagnostika težav in zaostankov na področju govora, še posebej besednjaka, je ključna za pravočasno, hitro in učinkovito intervencijsko

delovanje v obdobjih, pomembnih za razvoj govora, saj je zaostanke v govoru pri starejših otrocih veliko težje premostiti.

Želimo si, da bi pripomoček strokovnjakom in strokovnjakinjam, ki se ukvarjate z zgodnjo diagnostiko razvoja malčkov in otrok, pomenil uporabno orodje in ustrezno dopolnitev že obstoječih pripomočkov za ocenjevanje govora in drugih razvojnih preizkusov.

Zahvale

Zahvaljujemo se vsem vrtcem in šolam, in sicer vrtcem Pedenjped, Kolezija in Mladi rod v Ljubljani, vrtcu Škofja Loka, vrtcu Antona Medveda Kamnik in Osnovni šoli Škofja Loka, ki so se odločili za sodelovanje v raziskavi ter v različnih fazah nastajanja pripomočka omogočili preizkušanje malčkov in otrok. Hvala staršem, ki so se odzvali našemu vabilu, ter malčkom in otrokom za sodelovanje pri neposrednem zbiranju podatkov med standardizacijo pripomočka. Hvala tudi študentkam psihologije za pomoč pri preizkušanju otrok.

Posebej se zahvaljujemo ilustratoriki Tinki Leskovšek za vse narisane ilustracije, in to ne le enkrat, recenzentkama red. prof. dr. Maji Zupančič z Oddelka za psihologijo Filozofske fakultete v Ljubljani in red. prof. dr. Zlatki Cugmas s Pedagoške fakultete v Mariboru za natančen strokovni pregled besedila ter Katarini Fekonja za jezikovni pregled besedila.

Zahvalo dolgujemo tudi Znanstveni založbi Filozofske fakultete v Ljubljani za strokovne nasvete pri pripravi vseh delov Slikovnega preizkusa besednjaka: 2–7 ter pripravo knjižne izdaje. Prav tako se zahvaljujemo financerjema projekta OBJEM, in sicer Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije in Evropski uniji (sredstva iz Evropskega socialnega sklada).

Avtorice

1 Značilnosti razvoja besednjaka malčkov in otrok

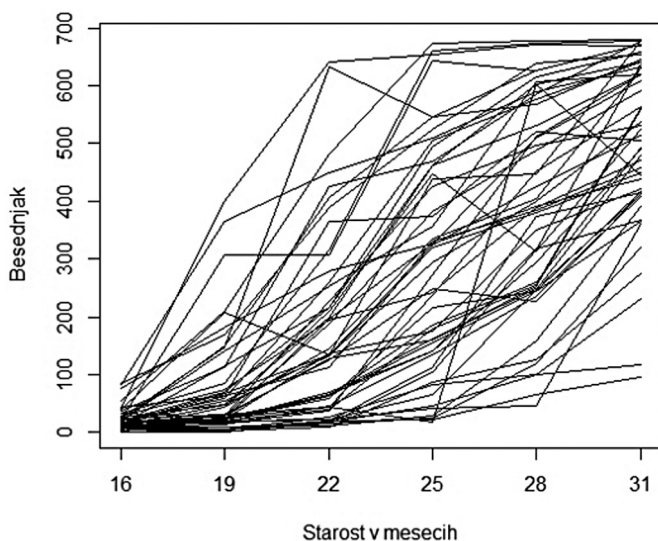
1.1 Količinske in kakovostne spremembe v razvoju besednjaka

Besednjak je eden od najpomembnejših vidikov govorne zmožnosti malčkov in otrok (Taylor idr., 2013; Whitehead, 2002). V obdobjih dojenčka, malčka in zgodnjega otroštva se zelo hitro razvija tako z vidika količinskih kot tudi kakovostnih sprememb (Brooks in Meltzoff, 2008; Fenson idr., 2004; Marjanovič Umek idr., 2017).

Za razvoj besednjaka v splošnem velja, da se razumevanje besed v razvoju pojavi pred njihovo izgovarjavo (Fenson idr., 2004; Marjanovič Umek idr., 2012a). Večina malčkov izgovori prvo besedo med 12. in 20. mesecem starosti (Marjanovič Umek in Fekonja, 2020; Tomasello in Bates, 2001). Za prvo besedo je značilno, da ima določen pomen, da jo malček govori spontano, uporablja jo stalno za označevanje iste osebe ali predmeta ter da besedo prepozna tudi odrasla oseba v različnih situacijah (Whitehead, 2002). Prve besede v malčkovem besednjaku so si, ne glede na kulturo in jezik, podobne in označujejo predvsem stvari v njegovem neposrednem okolju, npr. družinske člane, predmete, živali, hrano, delovanje telesa, socialno rutino, zahteve (Caselli idr., 2001; Karmiloff in Karmiloff-Smith, 2001). Analiza besednjaka slovenskih malčkov, ki so bili vključeni v vzdolžno raziskavo v starosti od 16 do 31 mesecev, avtorji pa so vsake tri mesece ocenili njihov besednjak, je pokazala, da je bila najpogostejša beseda 16-mesečnih malčkov *mama*. Med prvimi desetimi najpogostejšimi besedami 16-mesečnih

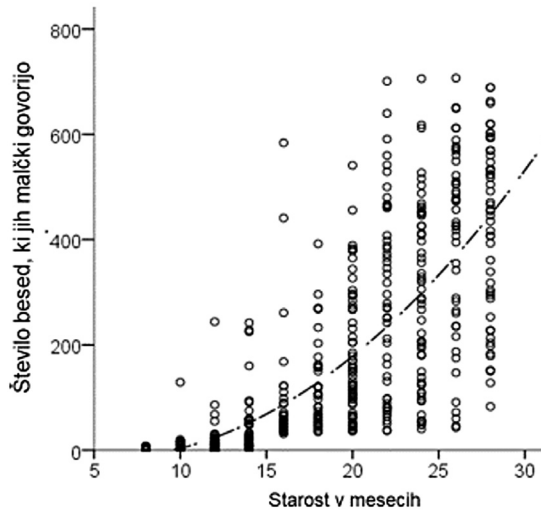
malčkov so bile sicer besede za poimenovanje ljudi (npr. *oče*), besede, ki so se nanašale na socialno vedenje (npr. *pa-pa*), in medmeti (npr. *brrm*). Med desetimi novimi najpogostejšimi besedami, ki so jih govorili malčki po preteku treh mesecev, so bile besede za poimenovanje ljudi (npr. *teta*), vozil (npr. *avto*), hrane (npr. *banana*), živali (npr. *kokodak*) in socialnega vedenja (npr. *hvala*). Nove besede v besednjaku malčkov, starih 22 mesecev, pa so bile tudi besede za poimenovanje živali (npr. *muca*), igrač (npr. *žoga*) in delov telesa (npr. *noga*) (Marjanovič Umek idr., 2016).

Razvoj besednjaka je v obdobju malčka zelo hiter, hkrati pa so med enako stari mi malčki velike medosebne razlike v obsegu in vsebini njihovega besednjaka.

Slika 1. Medosebne razlike v rasti obsega besednjaka slovenskih malčkov med 16. in 31. mesecem starosti (Marjanovič Umek idr., 2017).

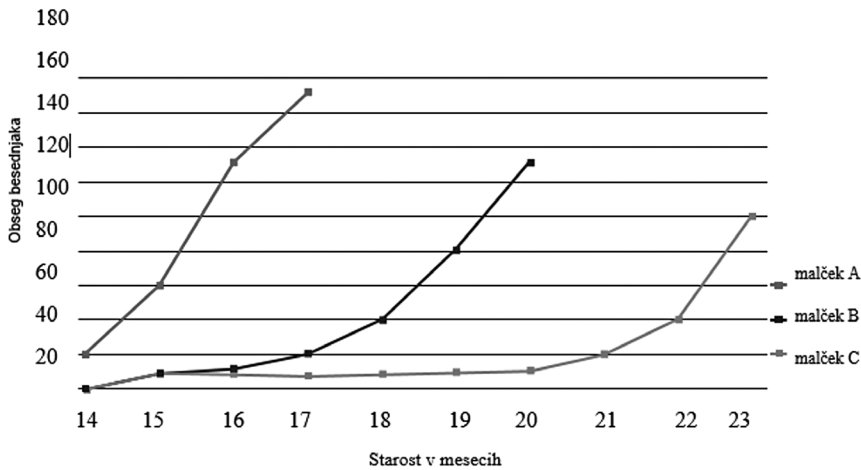
Rezultati vzdolžne raziskave (Marjanovič Umek idr., 2017) so pokazali, da se med 16. in 31. mesecem starosti besednjak slovensko govorečih malčkov v povprečju poveča za 34 besed na mesec, individualni prirastki v besednjaku na mesec pa se gibajo med 6 in 51 besedami. Raziskovalci sicer nekoliko različno opisujejo krivulje rasti besednjaka malčkov v različnih jezikovnih okoljih, npr. Kauschke in Hofmeister (2002) navajata, da se besednjak nemško govorečih malčkov v 2. letu starosti povečuje eksponentno; L. Marjanovič Umek in sodelavke (2013) za slovenske ter E. Bates in sodelavca (1995) za angleške malčke pa opisujejo povečevanje besednjaka s kvadratno funkcijo, torej pospešeno v času.

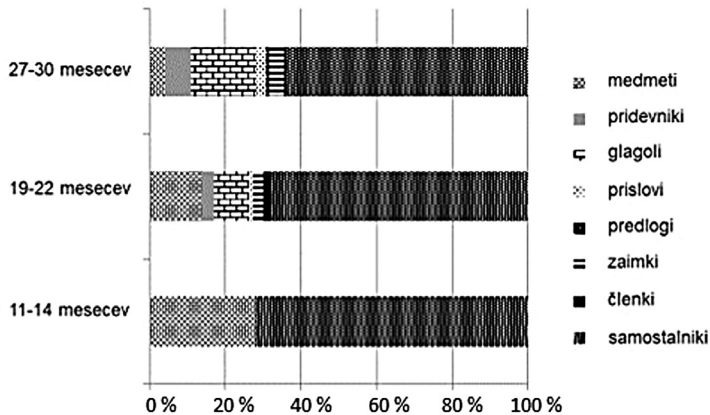
Slika 2. Prikaz razvoja besednjaka slovenskih malčkov, starih od 16 do 30 mesecev. Podatki so pridobljeni v prečni raziskavi (Marjanovič Umek idr., 2013).

Več avtorjev (npr. Bates in Goodman, 2001; Marjanovič Umek idr., 2013) poroča tudi o tem, da so za zgodnji razvoj besednjaka značilni t. i. skoki, ko se obseg besednjaka v razmeroma kratkem času zelo poveča, lahko tudi za več besed dnevno. Običajno malček pridobi tri nove besede na teden, med hitrim razvojem oziroma skoki v razvoju besednjaka pa od 8 do 10 besed na dan (Karmiloff in Karmiloff-Smith, 2001). Slovenske avtorice (Marjanovič Umek idr., 2013) navajajo, da se med 8. in 30. mesecem starosti pojavita dva skoka v razvoju besednjaka malčkov, in sicer se je besednjak malčkov med 18. in 25. mesecem starosti v povprečju povečal z 79 na 256 besed, med 25. in 30. mesecem starosti pa z 256 na 394 besed.

Vse obsežnejši besednjak malčka vključuje tudi vse več različnih besednih vrst, na primer samostalnikov, glagolov, pridevnikov in zaimkov (Marjanovič Umek idr., 2013; Marjanovič Umek idr., 2016). Rezultati slovenske raziskave (Marjanovič Umek idr., 2013) so pokazali, da besednjak dojenčkov in malčkov, starih od 11 do 14 mesecev, vsebuje le medmete in samostalnike. V besednjaku malčkov, starih od 19 do 22 mesecev, se odstotek medmetov in samostalnikov zmanjša, pojavijo pa se nove besedne vrste, in sicer pridevniki, glagoli, prislovi, zaimki in členki. Besednjak malčkov, starih od 27 do 30 mesecev, pa vsebuje vse besedne vrste, in sicer je največji delež samostalnikov, sledi delež glagolov in pridevnikov. Poleg tega pa se z naraščajočo starostjo malčkov v njihovem besednjaku izrazito zmanjšuje

Slika 3. Medosebne razlike v skokih v besednjaku pri treh malčkih. Pri malčku A gre za zgodnji hitri razvoj novih besed, in sicer pri 15. mesecih, malček B vstopa v besedni skok pri običajnejši starosti, to je pri 18. mesecih, malček C pa kaže poznejši besedni skok, to je pri 21. mesecih (prirejeno po: Goldfeld in Reznick, 1990).

Slika 4. Delež različnih besednih vrst v besednjaku različno starih slovensko govorečih dojenčkov in malčkov (Marjanovič Umek idr., 2013).

delež medmetov, medtem ko se zelo povečuje delež glagolov, čeprav ostaja delež samostalnikov razmeroma največji.

Hiter razvoj besednjaka se nadaljuje tudi v obdobju zgodnjega otroštva, za katerega so prav tako značilni posamezni skoki (npr. pri starosti 3 let, 3;6 ter 4 let) in velike medosebne razlike med enako starimi otroki

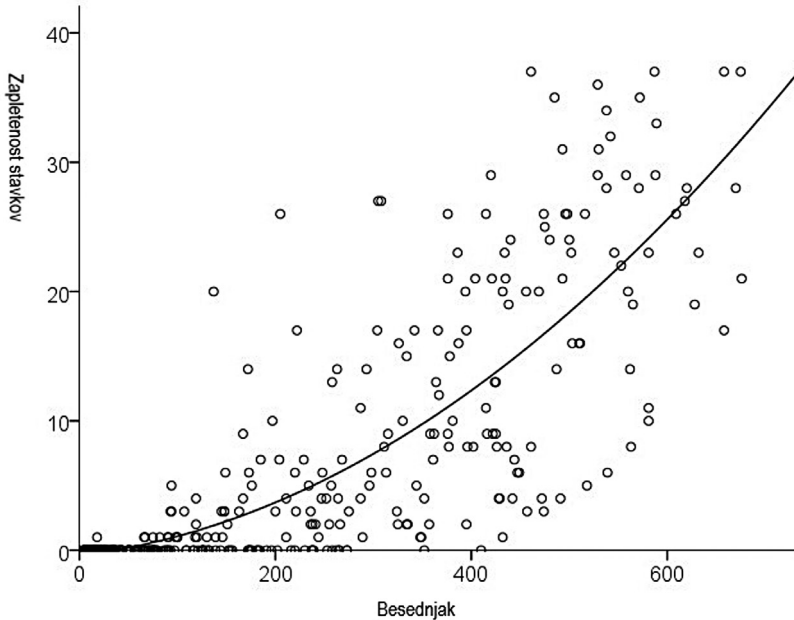
(npr. Bloom idr., 1993; Marjanovič Umek idr., 2017; Miller, 1986). Besednjak se razvija z vse več besedami, ki jih otroci razumejo in govorijo. Tako na primer 5-letni otroci v povprečju govorijo več kot 5000 besed, razumejo pa več kot 10.000 besed. V besednjaku otrok se pojavijo nove skupine besed, na primer besede za poimenovanje različnih pojmov (npr. časa, prostora, oblike, števila), čustev, želja in miselnih procesov (metabesednjak), sopomenke, protipomenke in nadpomenke ter besede za označevanje abstraktnih pojmov (npr. ljubezen, uspeh, svoboda) (npr. Beith idr., 2005; McCaffrey Morrison, 2020). Ugotovitve več raziskav (npr. Marjanovič Umek idr., 2017; Sinatra idr., 2011) kažejo, da obsežnejši zgodnji besednjak dobro napoveduje hitrejši razvoj besednjaka v poznejših razvojnih obdobjih, saj pomeni temelj za učenje novih in vse bolj zapletenih besed. B. Hart in Risley (2003) na podlagi izsledkov vzdolžne študije poročata, da se je besednjak malčkov pri starosti od 1 do 2 let pomembno povezoval z njihovim besednjakom pri 3 in 9 letih starosti. Število besed, ki jih otroci govorijo, pa je prav tako pomembno povezano s številom besed, ki jih kasneje zmorejo zapisati. Obsežen besednjak, tako na ravni razumevanja kot rabe besed, otroku omogoča dobro razumevanje besedil, ki jih sliši, in tistih, ki jih sam bere, ter uspešno pripovedovanje in pisanje lastnih zgodb (Sinatra idr., 2011).

1.2 Razvoj besednjaka malčkov in otrok je povezan z usvajanjem slovnice jezika

Razvoj besednjaka malčkov in otrok poteka sočasno z usvajanjem slovnice jezika, saj malčki in otroci besed ne usvajajo posamično in izolirano, temveč iz celovitih izjav, ki jih slišijo v svojem okolju (Hoff in Naigles, 2002; Marjanovič Umek idr., 2017). Izsledki raziskav (npr. Bates idr., 1995; Stolt idr., 2009) kažejo, da je besednjak dojenčkov in malčkov visoko stabilen v času ter da je besednjak pozitivno povezan z razvojem slovnice, npr. povprečno dolžino in zapletenostjo povedi.

Med 18. in 20. mesecem starosti se v govoru večine malčkov zgodi velika razvojna sprememba, ko začnejo združevati dve besedi, da bi z njima izrazili neko misel (Bates in Goodman, 2001; Whitehead, 2002). Malček poskuša na ta način opisati neko situacijo ali izraziti svojo željo z dvema besedama, ki ju poveže v besedno zvezo, vendar pa takšna zveza besed še ni povezana v strukturno celoto (Crain in Lillo-Martin, 1999; Siegler, 1998). Iz kombinacije dveh besed začne malček postopoma oblikovati enostavne dvobesedne povedi. Rezultati slovenske raziskave (Marjanovič Umek idr.,

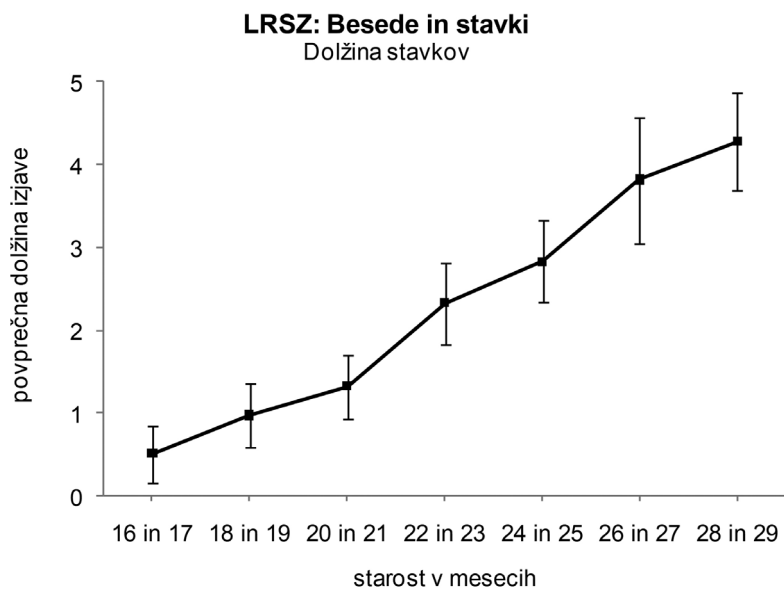
2012a) kažejo, da približno petina malčkov, starih 16 in 17 mesecev, približno polovica malčkov, starih od 18 do 21 mesecev, ter večina malčkov, starih od 22 do 29 mesecev, že združuje besede v povedi.

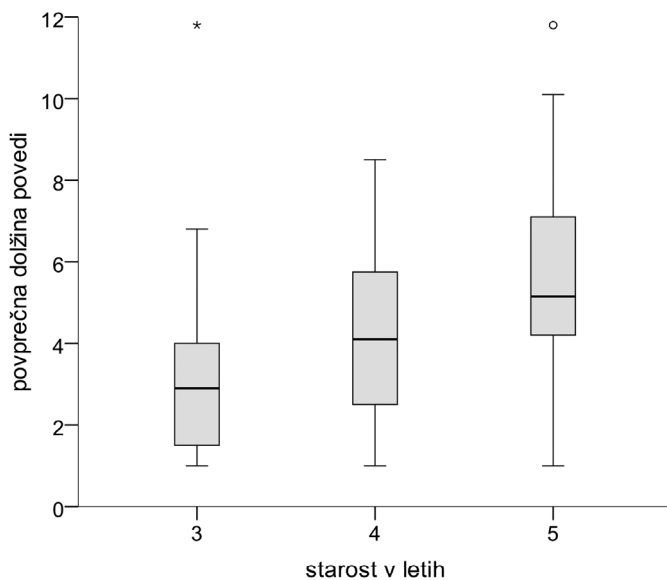
Slika 5. Povečevanje zapletenosti slovnice strukture stavkov, ki jih malčki govorijo, kot funkcije obsega njihovega besednjaka, ocenjenih z LRSZ: Besede in stavki.

Podobno kot velja za razvoj besednjaka, poteka v obdobjih malčka in zgodnjega otroštva hitro tudi razvoj slovnice. Povedi, ki jih malčki in otroci govorijo, postajajo vse bolj slovnice pravilne in zapletene (Siegler, 1998; Tomasello in Bates, 2001). Triletni malčki navadno že oblikujejo povedi, sestavljene iz treh ali štirih besed, pogosto pa oblikujejo tudi »sosledje nedomestnih povedi«, in sicer poved gradijo na prejšnji toliko časa, dokler z njo ne sporočijo zelenega pomena, npr. »Rad bi! Še mleko! Rad bi še mleko!« (Siegler, 1998; Smith in Cowie, 1993). Rezultati slovenske raziskave (Marjanovič Umek idr., 2012a) so pokazali, da se povprečna dolžina izjav, ki jih malčki govorijo, glede na poročila njihovih staršev v obdobju med 16 in 30 mesecem precej enakomerno povečuje, in sicer malčki, stari 16 in 17 mesecev, govorijo v povprečju enobesedne izjave, malčki, stari 28 in 29 mesecev, pa govorijo izjave, ki v povprečju vključujejo štiri besede.

Pojav novih besednih vrst v besednjaku otroku omogoča oblikovanje slovnice vse bolj celovitih, tudi priredno (npr. z uporabo veznikov *in*, *pa*) in

Slika 6. Povprečna dolžina izjav, ki jih govorijo malčki med 16. in 30. mesecem starosti (Marjanovič Umek idr., 2012a).

Slika 7. Povprečna dolžina povedi v zgodbah otrok, starih od 3 do 6 let (Marjanovič Umek idr., 2012b).

podredno zloženih (npr. z uporabo veznikov *ker, če*) ter vprašalnih in nikalnih povedi (Karmiloff in Karmiloff-Smith, 2001; Marjanovič Umek idr., 2013; Wehberg idr., 2007). Povedi so z razvojem zato vse daljše, saj vključujejo vse več besed, ki so med seboj ustrezno povezane in v pravilnem besednem redu. Slovensko govoreči otroci so med pripovedovanjem zgodbe ob slikanici pri 3 letih starosti v povprečju oblikovali povedi, sestavljene iz treh besed, povedi 4-letnih otrok so bile v povprečju dolge 4,2 besede, povedi 5-letnih otrok pa 5,3 besede (Marjanovič Umek idr., 2012b).

1.3 Dejavniki razvoja besednjaka

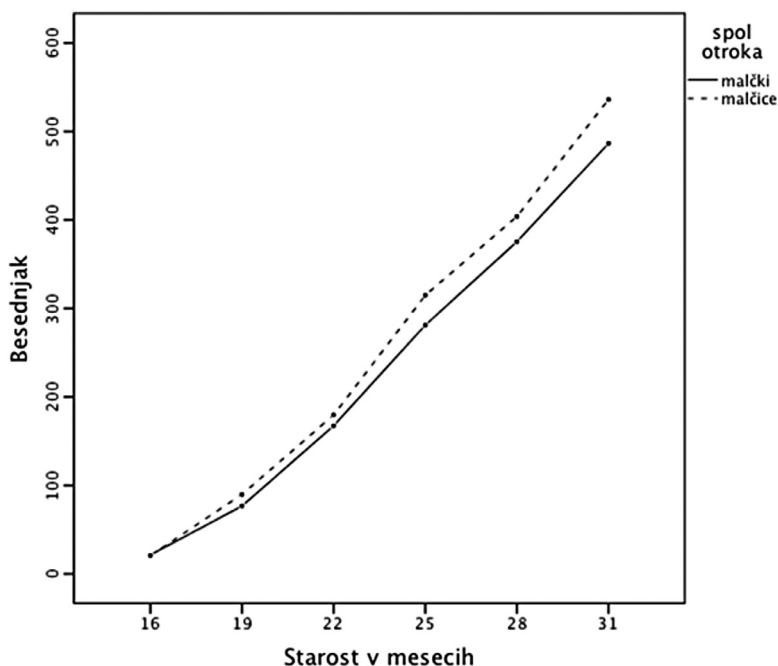
Na medosebne razlike v razvoju besednjaka vpliva več dejavnikov, ki se nanašajo na značilnosti otroka (npr. otrokov spol, starost) ter značilnosti okolja, v katerem otrok živi (npr. izobrazba staršev, pogostost in kakovost pogovorov med starši in otrokom, jezikovni kod, ki ga uporabljajo starši, pogostost in kakovost skupnega branja, vključenost otroka v vrtec).

B. Hart in Risley (2003) sta v vzdolžni raziskavi, v kateri sta spremljala razvoj besednjaka dojenčkov in malčkov, starih od 10 do 36 mesecev starosti, različno izobraženih staršev, ugotovila, da je bil besednjak 3-letnih malčkov staršev s srednjo stopnjo izobrazbe za več kot 200 besed večji od besednjaka malčkov, ki so imeli starše z nizko izobrazbo, in hkrati za več kot 400 besed manjši od besednjaka malčkov staršev z visoko izobrazbo. Razlike v obsegu besednjaka malčkov so se glede na izobrazbo njihovih staršev s starostjo povečevale. Hkrati sta ugotovila, da so se starši z visoko izobrazbo pomembno pogosteje pogovarjali z malčki kot starši s srednjo in nizko izobrazbo, in sicer so namenili malčkom pomembno več izjav na uro, ki so se razlikovale tudi v funkciji (izjave spodbude ali prepovedi), in pomembno več različnih besed (uprabljali so razvit jezikovni kod). Tudi izsledki drugih raziskav (npr. Bornstein in Haynes, 1998) potrjujejo, da imajo malčki višje izobraženih mam obsežnejši besednjak ter da oblikujejo daljše in bolj zapletene povedi ter prej pripovedujejo prve zgodbe kot njihovi vrstniki, ki imajo starše z nižjo izobrazbo.

Izobrazba staršev je pomembno povezana tudi z njihovimi prepričanji o pomenu zgodnjega spodbujanja govora, kar se kaže v pogostosti in količini pogovarjanja z otrokom, pogostosti odzivanja na njegove izjave, pogostosti in kakovosti skupnega branja in starosti, pri kateri so malčku oziroma otroku začeli brati (npr. DeBaryshe, 1995; Foy in Mann, 2003). Za razvoj besednjaka malčkov, starih od 1 do 3 let, ter kasnejši razvoj besednjaka, kot tudi za razvoj splošne govorne zmožnosti malčkov in otrok je posebej

pomembno, da starši otroku berejo pogosto ter redno, in to že v 1. letu dojenčkove starosti (npr. Farrant, 2012; Farrant in Zubrick, 2013). Kakovostno literarno besedilo za otroke namreč vključuje tudi za 1/3 večji in bolj raznolik besednjak, kot je značilen za govor, ki ga uporabljajo odrasle osebe z razvitim jezikovnim kodom pri sporazumevanju z malčkom in otrokom ali kot ga malček in otrok lahko sliši v otroških televizijskih oddajah.

Rezultati nekaterih raziskav kažejo tudi na pomen otrokovega spola kot dejavnika medosebnih razlik v zgodnjem razvoju besednjaka. V zgodnjih razvojnih obdobjih so razlike v besednjaku med deklicami in dečki večinoma majhne, in sicer v prid deklicam – deklice prej spregovorijo, imajo obsežnejši besednjak in oblikujejo daljše povedi v primerjavi z dečki (Eriksson idr., 2012; Fenson idr., 1993; Wallentin, 2008).

Slika 8. Povprečne razlike v obsegu besednjaka slovenskih malčkov in malčic so sicer majhne, se pa že v obdobju od 16 do 31 mesecev s starostjo večajo (Marjanovič Umek idr., 2016).

Hkrati pa velja, da so medosebne razlike znotraj posameznega spola večje kot med spoloma (Crawford, 2001). Rezultati metaanalize 10 slovenskih študij (devet izmed njih je bilo prečnih, ena pa je bila vzdolžna), ki so skupno vključevale 3.657 malčic/malčkov, otrok in mladostnic/mladostnikov,

starih od 8 mesecev do 15 let, je pokazala, da se je velikost učinka spola na govor malčic/malčkov, otrok in mladostnic/mladostnikov razlikovala glede na njihovo starost in glede na uporabljene mere govora. Velikost učinka spola se je povečevala z naraščajočo starostjo otrok, vsi pomembni učinki pa so bili v prid deklicam (Marjanovič Umek in Fekonja, 2017).

2 Nastanek in opis Slikovnega preizkusa besednjaka: 2–7 let

2.1 Nastanek SPB: 2–7 let

Slikovni preizkus za ocenjevanje besednjaka je prvi razvojnopsihološki pripomoček v slovenskem jeziku, ki omogoča ocenjevanje enega najpomembnejših vidikov zgodnjega govornega razvoja, in sicer besednjaka malčkov in otrok v zgodnjem otroštvu.

V zadnjih petnajstih letih je bilo v slovenskem jezikovnem prostoru oblikovanih več preizkusov, namenjenih ocenjevanju različnih vidikov govora dojenčkov, malčkov in otrok (npr. Lista sporazumevalnih zmožnosti (LRSZ: Besede in geste ter LRSZ: Besede in stavki; Marjanovič Umek idr., 2012a); Lestvice splošnega govornega razvoja – LJ (Marjanovič Umek idr., 2008); Preizkus pripovedovanja zgodbe (PPZ: Rokavička ter PPZ: Žabji kralj; Marjanovič Umek idr., 2012b). Navedeni pripomočki med drugimi področji govora omogočajo tudi oceno besednjaka malčkov in otrok, vendar to ni primarno področje ocenjevanja. Zato se zdi pomembno, da je po vzoru nekaterih tujih pripomočkov (npr. The Peabody Picture Vocabulary Test Fifth Edition; Dunn, 2018) oblikovan preizkus, s katerim je mogoče specifično ocenjevati zgodnji besednjak različno starih malčkov in otrok v zgodnjem otroštvu ter tako pridobiti poglobljeno oceno njihovega besednjaka.

Preizkus SPB: 2–7 let je nastajal v več zaporednih korakih. V prvem koraku smo avtorice pregledale in analizirale različne pripomočke, tako slovenske kot tuje, ki bodisi ocenjujejo besednjak znotraj širše govorne kompetentnosti otrok ali pa so namenjeni posebej ocenjevanju besednjaka. Osredotočile

smo se na ocenjevalne postopke ter vrste oziroma značilnosti besed, ki jih preizkusi vključujejo. Na podlagi opravljene analize pripomočkov ter poznavanja zakonitosti razvoja besednjaka slovensko govorečih malčkov in otrok smo oblikovale prvi nabor besed, namenjen ocenjevanju besednjaka malčkov in otrok v starostnem razponu od 2 do 7 let. V nabor besed za posamezne starostne skupine smo vključile različne besedne vrste, ki se pojavljajo v besednjaku različno starih malčkov in otrok, in sicer samostalnike, glagole, pridevnike, predloge in prislove. Na podlagi prvega nabora besed smo oblikovale pilotno obliko slikovnih predlog ter za vsako besedo izbrale tri distraktorske besede oziroma slikovne predloge.

V drugem koraku smo na majhnih vzorcih malčkov in otrok iz vseh starostnih skupin (6 iz vsake skupine) izvedle prvo pilotno študijo. Na podlagi zbranih podatkov smo preverile ustreznost in težavnost posameznih besed za posamezne starostne skupine malčkov in otrok. Poleg tega smo na podlagi odgovorov malčkov in otrok preverile ustreznost prikazanih besed na slikovnih predlogah ter primernost prikazanih distraktorskih besed. Po opravljeni analizi podatkov pilotne študije smo nekatere besede zamenjale z novimi ali pa jih uvrstile v drugo starostno skupino, kot so bile prvotno razvrščene. Prav tako smo nekatere distraktorske besede zamenjale z novimi. Oblikovale smo nov nabor 30 besed znotraj posamezne starostne skupine malčkov oziroma otrok in nabor distraktorskih besed. Pripravile smo natančen načrt slikovnih predlog (na vsaki slikovni predlogi so štiri ilustracije), ki jih je posebej za to narisala ilustratorka.

V tretjem koraku smo izvedle drugo pilotno študijo, v kateri smo na majhnih vzorcih, in sicer 10 otrok iz vsake starostne skupine malčkov oz. otrok, starih od 2 do 7 let, ponovno preučile ustreznost novega nabora besed ter na novo pripravljenih slikovnih predlog z ilustracijami. Ob zbranih podatkih smo analizirale težavnost besed znotraj posamezne starostne skupine ter na podlagi odgovorov malčkov in otrok preučile ustreznost oziroma jasnost ilustracij. Na podlagi analize smo nekatere izmed besed izločile, nekatere pa predstavile iz ene starostne skupine v drugo ter tako oblikovale končen nabor 30 besed znotraj posamezne starostne skupine in končno obliko slikovnih predlog z ilustracijami.

Pri standardizaciji preizkusa je začetni nabor nalog v vsaki starostni skupini sestavljalo 30 besed. Ob analizi dosežkov malčkov oz. otrok v standardizacijskem vzorcu smo naknadno ugotovile, da nekatere naloge ne dosegajo primerne težavnosti in/ali diskriminativnosti, zato smo se odločile, da v tem koraku izločimo naloge, ki so se izkazale za problematične na večjem

vzorcu malčkov/otrok. Na podlagi izračunane težavnosti in diskriminativnosti smo tako oblikovale končen nabor 27 besed znotraj posamezne starostne skupine, ki predstavljajo končno obliko SPB: 2–7 let.

2.2 Opis SPB: 2–7 let

Slikovni preizkus besednjaka je zanesljiv in objektiven merski pripomoček za ocenjevanje besednjaka (razumevanja besed) malčkov in otrok, starih od 2 do 7 let.

Njegova uporaba (izvedba, vrednotenje in razlaganje dosežkov) je zaradi strokovnih zahtev omejena na univ. dipl. psihologe (predbolonjski program) in mag. psihologije, univ. dipl. prof. pedagogike in andragogike (predbolonjski program) in mag. prof. pedagogike ter prof. logopedije in surdopedagogike (predbolonjski program) in mag. prof. specialne in rehabilitacijske pedagogike, tiflopedagogika in specifične učne težave.

Standardiziran je na vzorcu slovenskih malčkov in otrok ter je namenjen individualnemu preizkušanju. Zasnovan je kot razvojni preizkus, ki omogoča ocenjevanje normativnosti v razvoju ter prepoznavanje odstopanja od normativnega razvoja besednjaka malčkov/otrok. Vsebuje Priročnik, Slikovne predloge in Odgovorni list za vrednotenje malčkovih/otrokovih odgovorov.

SPB: 2–7 let sestavlja šest sklopov nalog za pet starostnih skupin, vsak od njih pa vsebuje 27 besed, za katere izvajalec preverja, ali jih malček/otrok razume. Sklopi nalog si sledijo v zaporedju od starostne skupine 2 let do starostne skupine 7 let.

Izvajalec preizkusa naloge izvaja ob slikovnih predlogah. Vsaka slikovna predloga vključuje štiri ilustracije, izmed katerih ena predstavlja besedo iz nabora besed, za katere izvajalec preizkusa preverja, ali jih malček/otrok razume, preostale tri pa so distraktorji.

A	B
C	Č

Slika 9: Postavitev ilustracij na slikovni predlogi.

Nabor besed za posamezne starostne skupine, ki jih ocenjujemo, je prikazan v Tabeli 1. Ob vsaki besedi je napisana tudi črka (npr. ob besedi pes črka A, ob besedi očala črka C), kje na slikovni predlogi se nahaja ilustracija, ki prikazuje posredovano besedo oziroma pravilni odgovor.

Tabela 1. Nabor ocenjevanih besed za posamezne starostne skupine malčkov in otrok

Zap. št.	2 leti		3 leta		4 leta		5 let		6 let		7 let	
1.	Pes	A	Očala	C	Rastline	B	Zelenjava	B	Uniforma	Č	Sodnik	A
2.	Skodelica	Č	Noč	A	Policist	A	Načrt	B	Kip	A	Gleženj	C
3.	Ptič	A	Dlan	A	Vrata	B	Kremlji	A	Vznožje	A	Blisk	Č
4.	Drevo	B	Metulj	A	Koleno	A	Ključavnica	Č	Cedilo	C	Travnik	B
5.	Zobje	C	Deklica	B	Boben	C	Trikotnik	A	Možgani	Č	Pajčevina	A
6.	Nos	B	Vlak	C	Ograja	Č	Hrošč	B	Nakit	A	Jarek	Č
7.	Nogavica	Č	Sveča	C	Metati	A	Rama	C	Korenina	A	Čipka	B
8.	Kocka	B	Plavati	Č	Zdraviti	B	Steklenica	Č	Iglu	B	Teleskop	Č
9.	Hlače	Č	Pokazati	A	Držati	B	Meriti	A	Krošnja	B	Utrinek	A
10.	Jabolko	C	Jokati	B	Zavijati	C	Obirati	B	Tornado	C	Kopito	Č
11.	Peti	A	Kuhati	C	Jahati	B	Vleči	C	Prihajati	C	Odhajati	C
12.	Jesti	Č	Voziti	C	Barvati	B	Deliti	A	Razmišljati	Č	Prijemati	A
13.	Brati	B	Teči	Č	Kopati	Č	Zehati	B	Navijati	A	Okušati	B
14.	Risati	A	Skakati	Č	Lupiti	A	Žagati	C	Obkrožiti	C	Šivati	C
15.	Sedeti	C	Vohati	B	Kratek	B	Veslati	Č	Plačati	B	Potrepljati	Č
16.	Spati	Č	Vroč	A	Moker	C	Počasen	Č	Kukati	Č	Prižgati	C
17.	Umiti	A	Dva	B	Najvišji	Č	Najdaljši	C	Tolažiti	B	Sodelovati	B
18.	Plezati	C	Žalosten	B	Star	A	Zadnji	A	Ograjen	A	Ponosen	A
19.	Počesati	B	Okrogla	A	Enak	C	Prijazen	Č	Osamljen	A	Ukrivljen	C
20.	Majhen	C	Bolan	Č	Poln	Č	Reven	A	Grob	C	Svetlo	B
21.	Umazan	C	Dolg	C	Mrzel	B	Težek	C	Mlad	C	Odprt	A
22.	Debel	A	Najmanjši	C	Sladek	C	Prestrašena	C	Srednji	Č	Podčrtan	Č
23.	Vesel	Č	Dol	B	Veliko	A	Tekoč	Č	Najnižji	Č	Nežen	C
24.	Ena	Č	Nekaj	B	Lesen	A	Čez	C	Raven	C	Tretji	C
25.	Velik	Č	Vse	Č	Pri	C	Z/s	A	Levo	C	Skozi	A
26.	V	C	Pod	C	Za	Č	Zraven	B	Desno	B	H/k	A
27.	Na	B	Nad	Č	Pred	A	Med	Č	Iz	Č	Po	B

Malčkov/otrokov dosežek pri preizkusu pomeni oceno njegovega trenutnega besednjaka.

3 Uporaba Slikovnega preizkusa besednjaka: 2–7 let

3.1 Navodila za izvajanje preizkusa

3.1.1 Izračun kronološke starosti malčka in otroka

Kronološka starost (KS) je starost malčka/otroka na dan preizkusa. Pomeni starostno razliko med dnevom, mesecem in letom preizkušanja ter dnevom, mesecem in letom malčkovega/otrokovega rojstva. Kronološko starost izračunajte na leta in mesece natančno, pri tem pa upoštevajte pravilo, da starostno razliko, ki je manjša ali enaka 15 dnevom, zaokrožite v mesec navzdol (npr. starostno razliko 3 leta, 4 mesece in 7 dni zaokrožite na 3 leta in 4 mesece), medtem ko razliko, ki je večja od 15 dni, zaokrožite v mesec navzgor (npr. starostno razliko 3 leta, 4 mesece in 23 dni zaokrožite na 3 leta in 5 mesecev). Kronološko starost malčka/otroka zapišite tako, da leta in mesece ločite s podpičjem, npr. 5;2 let (pomeni 5 let in 2 meseca).

3.1.2 Vedenje izvajalca/izvajalke preizkusa med preizkušanjem

Med izvedbo preizkusa s SPB: 2–7 let izvajalec/izvajalka in malček/otrok sedita drug poleg drugega na isti strani mize.

Slikovne predloge postavite pred malčka/otroka tako, da bo dobro videl vse štiri ilustracije na posamezni slikovni predlogi.

- Ko malčku/otroku podate navodilo in poimenujete besedo, ki jo mora pokazati, naj bo vaš govor čim bolj jasan in razločen ter usmerjen k malčku/otroku.

- Malčkovo/otrokovo pozornost usmerite na vse štiri ilustracije na posamezni predlogi, preden odgovori oziroma izbere tisto, ki se mu zdi prava. Prepričajte se, da je malček/otrok pogledal vse ilustracije, preden je pokazal tisto, ki se mu zdi prava.
- Posamezno besedo malčku/otroku povejte le enkrat, razen če gre za posebne okoliščine (npr. hrup v prostoru) ali če menite, da vas malček/otrok ni poslušal.
- Malčku/otroku ne dajajte povratnih informacij o tem, ali so njegovi odgovori pravilni ali napačni, vendar pohvalite njegovo sodelovanje in ga spodbujajte.
- Malčku/otroku ne smete pomagati pri odgovarjanju.

3.1.3 Splošen potek izvedbe preizkusa

Preizkus začnete izvajati z nalogami za starostno skupino, ki ustreza malčkovi/otrokovi kronološki starosti, in sicer:

- za malčke, stare od 2;0 do 2;11 let, z nalogami za starostno skupino 2 let,
- za otroke, stare od 3;0 do 3;11 let, z nalogami za starostno skupino 3 let,
- za otroke, stare od 4;0 do 4;11 let, z nalogami za starostno skupino 4 let,
- za otroke, stare od 5;0 do 5;11 let, z nalogami za starostno skupino 5 let,
- za otroke, stare od 6;0 do 6;11 let, z nalogami za starostno skupino 6 let.

SPB: 2–7 let temelji na adaptivnem preizkušanju, kar pomeni, da potek preizkusa in nabor nalog prilagajate malčkovim/otrokovim odgovorom oziroma uspešnosti reševanja.

- Preizkušanje vedno začnete s prvo nalogo, primerno njegovi kronološki starosti, in zaporedoma nadaljujete z vsemi 27 nalogami znotraj posamezne starostne skupine. Malček/otrok vedno rešuje vse naloge znotraj posamezne starostne skupine.
- Če malček/otrok pravilno reši 2/3 nalog (18 nalog) ali več v starostni skupini, ki ustreza njegovi KS, nadaljujete z nalogami za naslednjo starostno skupino, ki je namenjena starejšim otrokom, vendar se navzgor po skupinah nalog lahko pomaknete za največ dve starostni skupini. Z izvedbo preizkusa končajte, ko otrok znotraj določene starostne skupine reši pravilno manj kot 2/3 nalog ali ko konča reševanje dveh skupin nalog za starejše otroke.

- Če malček/otrok pravilno reši manj kot 2/3 nalog v starostni skupini, ki ustreza njegovi KS, ne nadaljujte z nalogami za starejše otroke in končajte z izvedbo preizkusa.

Malčkove/otrokove odgovore vrednotite sproti, da lahko ob koncu reševanja nalog iz posamezne starostne skupine ugotovite, ali je malček/otrok dosegel kriterij 18 pravilno rešenih nalog, in se ustrezno odločite glede nadaljnjega poteka preizkusa.

V nadaljevanju je opisan primer postopka preizkusa z otrokom, starim 3;4 let.

Preizkušanje ste začeli z nalogami za starostno skupino, ki ustreza otrokovi KS, torej za otroke, stare 3 leta. Otrok je odgovarjal na vseh 27 nalog v tej starostni skupini in pravilno rešil 23 nalog, kar je več kot 2/3 vseh nalog, zato ste preizkušanje nadaljevali z nalogami iz starostne skupine za 4-letne otroke. Otrok je odgovarjal na vse naloge v tej starostni skupini in pravilno rešil 15 nalog, kar je manj kot 2/3 vseh nalog, zato ste preizkušanje končali.

3.1.4 Podrobna navodila za izvedbo preizkusa

Postopek ocenjevanja besednjaka poteka tako, da izvajalec/izvajalka pove posamezno besedo, ki jo mora malček/otrok prepoznati na eni izmed štirih ilustracij na slikovni predlogi in jo pokazati.

Pred začetkom izvedbe preizkusa malčku/otroku rečete:

»Povedal_a ti bom besedo, ti pa jo boš pokazal_a na sliki. Na vsakem listu so narisane štiri slike, dobro si oglej vse in mi pokaži tisto, ki jo bom poimenoval_a.«

V nadaljevanju navodila, ki jih poveste malčku/otroku za posamezno besedo, prilagajate glede na besedno vrsto, in sicer za ocenjevanje razumevanja:

- samostalnikov: »Pokaži ...« (npr. »Pokaži svečo.«),
- glagolov: »Pokaži, kdo ...« (npr. »Pokaži, kdo riše.«),
- pridevnikov: »Pokaži, kaj/kdo/kateri je ...« (npr. »Pokaži, kdo je bolan.«),
- predlogov (prilagojeno glede na posamezno ilustracijo): »Pokaži, kje je ...« (npr. »Pokaži, kje je slika nad mizo.«),

- prislovov (prilagojeno glede na posamezno ilustracijo): »Pokaži, kje...« (npr. Pokaži, kje deček hodi dol.«).

Pri nekaterih besedah (predvsem pri predlogih in prislovih) je treba navodilo prilagoditi ilustracijam na sliki. V nadaljevanju so navedene besede v posamezni starostni skupini nalog, pri kateri navodilo oblikujete prilagojeno glede na konkretno ilustracijo:

Skupina nalog	Naloga oz. beseda	Navodilo
2 leti	ena v na	Pokaži, kje je ena raca. Pokaži, kje je miška v loncu. Pokaži, kje je miška na loncu.
3 leta	dve dol nekaj vse pod nad	Pokaži, kje sta dve raci. Pokaži, kje otrok hodi dol. Pokaži, kje nekdo drži nekaj rož. Pokaži, kje nekdo drži vse rože. Pokaži, kje je medvedek pod blazino. Pokaži, kje je slika nad mizo.
4 leta	enak veliko pri za pred	Pokaži, katera dva sta enaka. Pokaži, kje je veliko žog. Pokaži, kje je medvedek pri škatli. Pokaži, kje je medvedek za škatlo. Pokaži, kje je medvedek pred škatlo.
5 let	zadnji čez z zraven med	Pokaži, kje je črno drevo zadnje v vrsti. Pokaži, kje gre deklica čez most. Pokaži, kje je mama z očali. Pokaži, kje je medvedek zraven škatle. Pokaži, kje je medvedek med škatlama.
6 let	korenina srednji levo desno iz	Pokaži, kje kaže puščica korenino. Pokaži, kje je medvedek srednji. Pokaži, kje je žoga levo od škatle. Pokaži, kje je žoga desno od škatle. Pokaži, kje miška gleda iz lonca.
7 let	tretji skozi h/k po	Pokaži, kje je medvedek tretji. Pokaži, kje gre muca skozi obroč. Pokaži, kje gre deklica k drevesu. Pokaži, kje hodi muca po obroču.

3.2 Navodila za vrednotenje odgovorov in izračun skupnega dosežka malčka in otroka

Vsak malčkov/otrokov pravilni odgovor je ovrednoten z 1 točko. Skupni dosežek pri preizkusu je seštevek vseh pravilno rešenih nalog (največje možno število točk, ki jih lahko doseže malček/otrok, star od 2 do 6 let, je 81; največje možno število točk, ki ga lahko doseže otrok, star 6 let, pa je 54).

V odgovorni list sproti označujete otrokove pravilne in nepravilne odgovore. Po končanem sklopu nalog za posamezno starostno skupino preštete pravilne odgovore in ugotovite, ali je malček/otrok dosegel kriterij 2/3 pravilno rešenih nalog (18 točk). V tabeli 1 je pri vsaki besedi naveden pravilni odgovor – katera izmed ilustracij na slikovni predlogi je prava.

4 Standardizacija Slikovnega preizkusa besednjaka: 2–7 let

4.1 Načrtovanje in izvedba zbiranja podatkov za standardizacijo

Pri zbiranju podatkov za standardizacijo SPB: 2–7 let so sodelovali štirje slovenski vrtci in ena osnovna šola. Vrtcem in šolam smo avtorice poslale vabilo za sodelovanje, v katerem smo jih seznanile z namenom in potekom standardizacije ter jih prosile za soglasje. Svetovalni delavci v vrtcih in šoli so nato dobili podrobnejša navodila za izbor primernih oddelkov glede na starost malčkov/otrok. Vzgojitelji oziroma učitelji v teh oddelkih so staršem razdelili vabila k sodelovanju v standardizaciji skupaj z informiranim pisnim soglasjem in demografskim vprašalnikom, s katerimi smo zbrale podatke o stopnji izobrazbe staršev, o jeziku, v katerem se sporazumevajo v domačem okolju, ter morebitnih posebnih potrebah malčkov/otrok.

Načrtovana velikost vzorca je bila 300 malčkov in otrok, ki bi bili enakomerno porazdeljeni po starostnih skupinah in spolu. Preizkušanje malčkov in otrok so izvedle diplomirane psihologinje, ki so bile za izvedbo posebej usposobljene. Usposabljanje je potekalo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Preizkušanje malčkov in otrok je potekalo od februarja 2020 do maja 2022. Potekalo je ob stalni superviziji avtoric preizkusa, s katerimi so se izvajalke posvetovalе ob morebitnih nejasnostih ali dilemah.

4.2 Značilnosti standardizacijskega vzorca

Končni standardizacijski vzorec je vključeval 290 malčkov/otrok, starih od 2;0 do 6;11 let. Pri tem smo iz vzorca izključile malčke/otroke, ki so imeli odločbe o dodatni strokovni pomoči zaradi posebnosti v govornem razvoju, in tujejezične malčke ter otroke. Vsi vključeni malčki/otroci so odgovarjali na naloge, predvidene za njihovo starost, tako da manjkajočih vrednosti oziroma dosežkov v vzorcu ni bilo. V tabeli 2 je prikazano število malčkov/otrok v starostnih skupinah in povprečna starost malčkov in otrok v posamezni starostni skupini. Vidimo lahko, da so starostne skupine v vzorcu razmeroma enakomerno zastopane. Nekoliko manjša je le starostna skupina malčkov, starih od 2;0 do 2;11 let, saj nekateri malčki, ki so bili prvotno vključeni v vzorec, pri izvajanju preizkusa niso želeli sodelovati.

Tabela 2. Velikost in povprečna starost malčkov in otrok v mesecih v posamezni starostni skupini.

Skupina	N	%	Starost	
			M	SD
2;0 do 2;11	53	18,3	30,74	3,43
3;0 do 3;11	61	21,0	42,89	3,44
4;0 do 4;11	57	19,7	54,68	3,40
5;0 do 5;11	58	20,0	64,67	3,67
6;0 do 6;11	61	21,0	77,72	3,35

Opomba. M = aritmetična sredina; SD = standardni odklon.

Na podlagi podatkov SURS oz. podatkovne baze SiStat smo strukturo standardizacijskega vzorca primerjale s podatki o populaciji malčkov/otrok, starih od 2 do 7 let, v Sloveniji. V naš vzorec je bilo skupaj, ne glede na starost, vključenih 133 oz. 45,9 % dekl�ic in 157 oz. 54,1 % dečkov. V tabeli 3 je prikazana struktura našega vzorca po spolu in starosti, v tabeli 4 pa statistični podatki o številu otrok glede na starost in spol v Sloveniji. Iz tabele je razvidno, da so bili dekl�ice in dečki razmeroma enakomerno zastopani v vseh starostnih skupinah. Izjema sta najstarejši starostni skupini, v katerih je bilo dečkov nekoliko več. Poleg tega je glede na podatke o odstotku otrok po spolu pri različnih starostih pri standardizaciji sodelovalo nekoliko manj dečkov v najmlajši skupini, tj. starih od 2;0 do 2;11 let.

Tabela 3. *Struktura standardizacijskega vzorca po spolu v posameznih starostnih skupinah.*

Skupina	Deklice		Dečki	
	N	%	N	%
2;0 do 2;11	30	56,6	23	43,4
3;0 do 3;11	30	49,2	31	50,8
4;0 do 4;11	28	49,1	29	50,9
5;0 do 5;11	22	37,9	36	62,1
6;0 do 6;11	23	37,7	38	62,3
Skupaj	133	45,9	157	54,1

Tabela 4. *Število in odstotek otrok v Sloveniji v starostnih skupinah od 2 do 7 let, ločeno glede na spol (SURŠ).*

Starost	Skupaj	Deklice		Dečki	
		N	%	N	%
2	19582	9490	48,5	10092	51,5
3	19932	9597	48,1	10335	51,9
4	20685	9953	48,1	10732	51,9
5	20820	10207	49,0	10613	51,0
6	21026	10172	48,4	10854	51,6

Standardizacijski vzorec smo analizirale tudi z vidika izobrazbene strukture staršev. V tabeli 5 so prikazani podatki o izobrazbi obeh od staršev malčkov/otrok v našem vzorcu. V tabeli 6 pa so navedeni statistični podatki o izobrazbeni strukturi odraslih, starih od 25 do 40 let v Sloveniji, ločeno po spolu.

Tabela 5. *Izobrazba obeh staršev malčkov/otrok, ki so sodelovali v standardizaciji.*

Izobrazba	Mama (%)	Oče (%)
osnovna šola	1,1	1,1
poklicna šola	8,5	20,0
srednja strokovna šola ali gimnazija	21,1	33,1
visoka šola, fakulteta	58,5	38,9
specializacija/magisterij/doktorat znanosti	10,9	6,9

Opomba. Nekateri starši na vprašanje o izobrazbi niso odgovorili. Podatki so manjkali za 6 mam in 15 očetov.

Tabela 6. *Izobrazba odraslih, starih od 25 do 40 let, v Sloveniji glede na spol.*

Izobrazba	Skupaj		Ženske		Moški	
	N	%	N	%	N	%
osnovna šola	31944	7,4	11736	5,9	20208	8,8
poklicna šola	73352	17,1	19347	9,7	54005	23,6
srednja strokovna šola ali gimnazija	151880	35,4	62530	31,2	89350	39,0
visoka šola, fakulteta	163590	38,1	101766	50,8	61824	27,0
specializacija/magisterij/ doktorat znanosti	8386	2,0	4857	2,4	3529	1,5

Primerjava podatkov v tabelah 5 in 6 kaže, da so imeli starši v našem vzorcu nekoliko višjo izobrazbo kot jo imajo sicer prebivalci Slovenije, stari od 25 do 40 let. V primerjavi s populacijo je bil v našem vzorcu nižji odstotek tako mam kot očetov, ki imajo osnovnošolsko izobrazbo ali manj. Višji pa je bil odstotek staršev, ki imajo visokošolsko izobrazbo ali več.

4.3 Analiza nalog SPB: 2–7 let

4.3.1 Težavnost nalog

Težavnost posameznih besed smo izračunale znotraj posameznih starostnih skupin malčkov/otrok, in sicer smo pri izračunu upoštevale dosežke malčkov/otrok pri nalogah, ki so namenjene njihovi starostni skupini (npr. težavnost skupine nalog za 2 leti je bila izračunana na vzorcu malčkov, starih od 2;0 do 2;11 let). Izračunana pa je bila na dva načina. Prvo težavnost (T1) smo izračunale kot odstotek malčkov/otrok določene starosti, ki so pravilno odgovorili oz. izbrali pravilno ilustracijo za posamezno besedo. Pri drugi težavnosti (T2) pa smo upoštevale tudi popravek za ugibanje, saj malčki/otroci pri preizkusu pokažejo eno od štirih ilustracij, kar pomeni, da je lahko pravi odgovor tudi posledica malčkovega/otročkovega ugibanja. Poleg tega smo izračunale povprečni indeks težavnosti posameznih skupin nalog (izračunale smo povprečni odstotek malčkov/otrok, ki so pravilno rešili nalogo, pri vseh nalogah znotraj posamezne skupine nalog).

Tabela 7. Povprečni indeksi težavnosti skupin nalog za različne starostne skupine malčkov/otrok.

Skupina nalog	T_1	T_2
2 leti	73,1	66,4
3 leta	73,5	66,9
4 leta	84,9	81,2
5 let	82,7	78,4
6 let	80,9	76,1
7 let ^a	79,9	74,9

Opombe. T_1 = povprečna težavnost kot odstotek malčkov/otrok, ki so pravilno odgovorili pri posamezni nalogi; T_2 = povprečna težavnost z upoštevanim popravkom za ugibanje.

^a Težavnost skupine nalog za 7 let je izračunana na podlagi podvzorca otrok, starih od 6;0 do 6;11 let, ki so reševali tudi naloge za 7 let.

Povprečni indeksi težavnosti (glej tabelo 7) kažejo, da so za vse starostne skupine malčkov/otrok naloge, pri katerih se zanje preizkus začne, v povprečju lahke. Povprečni indeksi težavnosti se namreč nahajajo v razponu od 66 do 82 (če upoštevamo popravek za ugibanje), kar pomeni, da velik del malčkov/otrok določene starosti pravilno reši skoraj vse naloge v svoji starostni skupini. Večina malčkov/otrok bo zato reševala tudi naloge za višjo starostno skupino oz. višji starostni skupini. Vendar pa visokih indeksov težavnosti ne smemo razumeti kot slabost. Gre namreč za preizkus za ocenjevanje malčkovega/otrokovega razvoja, pri katerem je ključno, da so ti za sodelovanje motivirani. S pretežkimi nalogami bi namreč lahko dosegli ravno nasprotno. Posamezne naloge oz. besede pa so se med seboj tudi razlikovale po težavnosti. V tabelah 8–13 so prikazane težavnosti posameznih besed znotraj skupin nalog.

Tabela 8. Težavnosti skupine nalog za 2 leti.

Zap. št.	Beseda	T_1	T_2
1.	pes	68	60
2.	skodelica	53	41
3.	ptič	91	88
4.	drevo	85	81
5.	zobje	77	72
6.	nos	45	32
7.	nogavica	85	81
8.	kocka	64	55
9.	hlače	92	91
10.	jabolko	92	91
11.	peti	79	74
12.	jesti	87	83
13.	brati	64	55
14.	risati	83	79
15.	sedeti	74	67
16.	spati	92	91
17.	umiti	81	76
18.	plezati	89	86
19.	počesati	81	76
20.	majhen	79	74
21.	umazan	75	69
22.	debel	36	20
23.	vesel	58	48
24.	ena	60	50
25.	velik	91	88
26.	v	58	48
27.	na	32	15

Opombe. T_1 = povprečna težavnost kot odstotek malčkov, ki so pravilno odgovorili pri posamezni nalogi; T_2 = povprečna težavnost z upoštevanim popravkom za ugibanje.

Tabela 9. Težavnosti skupine nalog za 3 leta.

Zap. št.	Beseda	T_1	T_2
1.	očala	98	98
2.	noč	79	73
3.	dlan	21	2
4.	metulj	95	94
5.	deklica	72	65
6.	vlak	92	90
7.	sveča	87	84
8.	plavati	28	10
9.	pokazati	62	53
10.	jokati	80	75
11.	kuhati	89	86
12.	voziti	43	28
13.	teči	95	94
14.	skakati	89	86
15.	vohati	77	71
16.	vroč	95	94
17.	dva	84	80
18.	žalosten	90	88
19.	okrogla	70	63
20.	bolan	82	77
21.	dolg	80	75
22.	najmanjši	56	45
23.	dol	90	88
24.	nekaj	39	24
25.	vse	69	61
26.	pod	87	84
27.	nad	36	20

Opombe. T_1 = povprečna težavnost kot odstotek otrok, ki so pravilno odgovorili pri posamezni nalogi; T_2 = povprečna težavnost z upoštevanim popravkom za ugibanje.

Tabela 10. Težavnosti skupine nalog za 4 leta.

Zap. št.	Beseda	T_1	T_2
1.	rastline	88	85
2.	policist	96	96
3.	vrata	96	96
4.	koleno	81	76
5.	boben	95	93
6.	ograja	95	93
7.	metati	86	82
8.	zdraviti	75	69
9.	držati	84	80
10.	zavijati	61	52
11.	jahati	89	87
12.	barvati	98	98
13.	kopati	93	91
14.	lupiti	91	89
15.	kratek	79	74
16.	moker	81	76
17.	najvišji	91	89
18.	star	81	76
19.	enak	81	76
20.	poln	93	91
21.	mrzel	93	91
22.	sladek	91	89
23.	veliko	98	98
24.	lesen	86	82
25.	pri	68	61
26.	za	60	50
27.	pred	61	52

Opombe. T_1 = povprečna težavnost kot odstotek otrok, ki so pravilno odgovorili pri posamezni nalogi; T_2 = povprečna težavnost z upoštevanim popravkom za ugibanje.

Tabela 11. Težavnosti skupine nalog za 5 let.

Zap. št.	Beseda	T_1	T_2
1.	zelenjava	72	66
2.	načrt	72	66
3.	kremplji	81	76
4.	ključavnica	72	66
5.	trikotnik	83	78
6.	hrošč	95	94
7.	rama	90	87
8.	steklenica	71	63
9.	meriti	74	68
10.	obirati	79	74
11.	vleči	76	70
12.	deliti	98	98
13.	zehati	98	98
14.	žagati	97	96
15.	veslati	91	89
16.	počasen	98	98
17.	najdaljši	84	81
18.	zadnji	47	33
19.	prijazen	98	98
20.	reven	62	53
21.	težek	88	85
22.	prestrašena	98	98
23.	tekoč	71	63
24.	čez	84	81
25.	z/s	90	87
26.	zraven	78	72
27.	med	84	81

Opombe. T_1 = povprečna težavnost kot odstotek otrok, ki so pravilno odgovorili pri posamezni nalogi; T_2 = povprečna težavnost z upoštevanim popravkom za ugibanje.

Tabela 12. Težavnosti skupine nalog za 6 let.

Zap. št.	Beseda	T_1	T_2
1.	uniforma	85	82
2.	kip	97	96
3.	vznožje	23	4
4.	cedilo	79	73
5.	možgani	90	88
6.	nakit	34	18
7.	korenina	79	73
8.	iglu	98	98
9.	krošnja	79	73
10.	tornado	85	82
11.	prihajati	89	86
12.	razmišljati	100	100
13.	navijati	93	92
14.	obkrožiti	95	94
15.	plačati	97	96
16.	kukati	95	94
17.	tolažiti	89	86
18.	ograjn	84	80
19.	osamljen	90	88
20.	grob	51	39
21.	mlad	69	61
22.	srednji	92	90
23.	najnižji	97	96
24.	raven	98	98
25.	levo	62	53
26.	desno	62	53
27.	iz	72	65

Opombe. T_1 = povprečna težavnost kot odstotek otrok, ki so pravilno odgovorili pri posamezni nalogi; T_2 = povprečna težavnost z upoštevanim popravkom za ugibanje.

Tabela 13. Težavnosti skupine nalog za 7 let.

Zap. št.	Beseda	T_1	T_2
1.	sodnik	59	48
2.	gleženj	62	53
3.	blisk	90	87
4.	travnik	86	83
5.	pajčevina	90	87
6.	jarek	43	29
7.	čipka	34	18
8.	teleskop	98	98
9.	utrinek	93	91
10.	kopito	90	87
11.	odhajati	91	89
12.	prijemati	78	72
13.	okušati	50	38
14.	šivati	40	25
15.	potrepljati	81	76
16.	prižgati	97	96
17.	sodelovati	91	89
18.	ponosen	97	96
19.	ukrivljen	86	83
20.	svetlo	97	96
21.	odprt	97	96
22.	podčrtan	83	78
23.	nežen	95	94
24.	tretji	55	44
25.	skozi	91	89
26.	h/k	90	87
27.	po	97	96

Opombe. T_1 = povprečna težavnost kot odstotek otrok, ki so pravilno odgovorili pri posamezni nalogi; T_2 = povprečna težavnost z upoštevanim popravkom za ugibanje.

4.3.2 Diskriminativnost nalog

Diskriminativnost nalog je bila izračunana s točkovnobiserialnim koeficientom povezanosti med dosežki pri posamezni nalogi in končnim dosežkom. Pri tem koeficientov diskriminativnosti nismo popravljale za prekrivanje (končni dosežek vsebuje tudi odgovor na nalogo, ki smo jo analizirale).

Diskriminativnost nalog smo izračunale za vsako starostno skupino posebej, in sicer na podlagi dosežkov malčkov/otrok, katerih starost je ustrezala starostni skupini nalog (npr. diskriminativnost skupine nalog za 2 leti je bila izračunana na podlagi dosežkov malčkov, starih od 2;0 do 2;11 let). Poleg tega smo izračunale povprečne koeficiente diskriminativnosti. Povprečni koeficienti diskriminativnosti so bili izračunani tako, da smo iz pretvorjenih vrednosti nepopravljenih koeficientov povezanosti (Fisherjeva z' -pretvorba) izračunale aritmetično sredino in nato povprečno z' vrednost po obratni poti pretvorile nazaj v vrednost koeficienta diskriminativnosti. Povprečni koeficienti diskriminativnosti so prikazani v tabeli 14.

Tabela 14. *Povprečni koeficienti diskriminativnosti posameznih skupin nalog.*

Skupina nalog	r_{pb}
2 leti	,42
3 leta	,30
4 leta	,35
5 let	,29
6 let	,32
7 let ^a	,29

^a Diskriminativnost skupine nalog za 7 let je izračunana na podlagi dosežkov otrok, starih od 6;0 do 6;11 let, ki so reševali tudi naloge za 7 let.

Povprečni koeficienti diskriminativnosti so ustrezni, saj večinoma presejajo vrednost 0,30, ki velja za mejo dobre diskriminativnosti. Izjema sta sicer povprečna koeficienta v skupinah nalog za 5 let in 7 let, vendar je bila tu vrednost povprečnega koeficienta diskriminativnosti tik pod mejno vrednostjo. Koeficienti diskriminativnosti za posamezne besede v vseh skupinah nalog za različne starosti malčkov/otrok so prikazani v tabeli 15.

Tabela 15. Koeficienti diskriminativnosti za posamezno besedo v vseh skupinah nalog.

Zap. št.	2 leti	3 leta	4 leta	5 let	6 let	7 let
1.	,54	,38	,47	,48	,11	,19
2.	,22	,46	,32	,34	,42	,52
3.	,28	,16	,35	,13	,00	,29
4.	,45	,22	,51	,57	,42	,40
5.	,45	,37	,21	,39	,12	,36
6.	,39	,25	,12	,16	,48	,34
7.	,63	,49	,21	,24	,42	,27
8.	,28	,10	,52	,46	,46	,18
9.	,28	,39	,14	,41	,20	,48
10.	,33	,25	,40	,42	,43	,42
11.	,48	,26	,19	,54	,18	,28
12.	,35	–,01	,29	,06	^a	–,02
13.	,46	,19	,40	,20	,06	,13
14.	,45	,19	,32	,35	,40	,29
15.	,42	,18	,46	,12	,06	,53
16.	,25	,19	,33	–,03	,12	,37
17.	,47	,62	,15	,32	,37	,33
18.	,53	,32	,57	,30	,15	,30
19.	,59	,44	,54	,25	,36	,26
20.	,45	,26	,31	,33	,43	,26
21.	,44	,52	,04	,01	,59	,04
22.	,21	,40	,09	,15	,39	,26
23.	,47	,37	,41	,34	,46	,11
24.	,53	,16	,46	,00	,46	,37
25.	,25	,48	,46	,30	,41	,49
26.	,54	,36	,48	,26	,41	,14
27.	,51	,03	,55	,52	,33	,19

Opombe. Zap. št. = zaporedna številka posamezne naloge znotraj skupine nalog.

^aTežavnost 12. besede pri skupini nalog za 6 let je bila 100, zato izračun koeficienta diskriminativnosti ni mogoč.

Ob pregledu koeficientov diskriminativnosti lahko vidimo, da ima večina nalog ustrezno diskriminativnost. Izpostaviti pa je treba, da so nekateri koeficienti pri posameznih nalogah razmeroma nizki in bi bili lahko zato

problematični. Vendar pa so vseeno povprečni koeficienti diskriminativnosti pri posameznih skupinah nalog ustrezni.

4.4 Zanesljivost SPB: 2–7 let

Zanesljivost preizkusa smo izračunale s koeficientom omega. Tudi tu smo izračunale zanesljivost za vsako starostno skupino nalog posebej, in sicer na podlagi dosežkov malčkov/otrok, katerih starost se je skladala s predvideno starostjo posamezne skupine nalog. Zanesljivosti posameznih skupin nalog so prikazane v tabeli 16. Vse zanesljivosti presegajo vrednost 0,70, ki je opredeljena kot meja zadovoljive zanesljivosti. Izjema je le skupina nalog za 5 let, kjer je zanesljivost tik pod to mejo.

Tabela 16. *Zanesljivost posameznih skupin nalog.*

Skupina nalog	ω
2 leti	,85
3 leta	,74
4 leta	,75
5 let	,67
6 let	,74 ^a
7 let	,72 ^b

^a Pri izračunu zanesljivosti skupine nalog za 6 let smo izločile 12. nalogo, saj so pri tej nalogi vsi otroci odgovorili pravilno.

^b Zanesljivost skupine nalog za 7 let je izračunana na podlagi dosežkov otrok, starih od 6;0 do 6;11 let.

4.5 Veljavnost SPB: 2–7 let

SPB: 2–7 let je sestavljen iz nabora besed oz. nalog za različne starosti malčkov/otrok, ki so bile izbrane na podlagi poznavanja zakonitosti razvoja govora in tudi mišljenja slovensko govorečih malčkov in otrok. In sicer so glede na značilnosti razvoja besednjaka v nabor vključene različne besedne vrste, ki se pojavljajo v besednjaku različno starih mačkov in otrok. V skupini nalog za 2 leti so tako predvsem besede (samostalniki), s katerimi poimenujemo konkretne, vsakdanje predmete in enostavna čustva, glagoli, ki označujejo vsakdanje vedenje ipd. V skupini nalog za 4 leta je vključen samostalnik, ki pomeni nadpomenko. V skladu z značilnostmi razvoja razumevanja čustev in mentalnih stanj ter

metabesednjaka je glagol, ki označuje miselni proces, vključen v skupino nalog za 6 let. Vključeni samostalniki so glede na starost otrok vse bolj abstraktni, glagoli pa označujejo tudi odnosne vidike, ne le vedenja ljudi, ki ga lahko vidimo. Tudi prislovi, vključeni v različne starostne skupine nalog, se po težavnosti zvišujejo in sledijo zakonitostim razvoja besednjaka malčkov/otrok.

Večanje težavnosti nalog, namenjenih različno starim malčkom/otrokom, lahko vidimo tudi pri analizi odstotka malčkov/otrok različnih starosti, ki so reševali tudi skupine nalog, namenjene otrokom višjih starosti. Iz tabele 17 je razvidno, da se je odstotek otrok znotraj posamezne starostne skupine, ki so reševali tudi skupine nalog za eno ali dve starosti naprej, zniževal. Vsi malčki/otroci torej niso reševali nalog za eno starostno skupino višje, še nižji pa je odstotek otrok/malčkov, ki so reševali tudi naloge za dve starostni skupini višje. To kaže na ustrezno povečevanje težavnosti nalog glede na starost malčkov/otrok.

Tabela 17. Odstotek različno starih malčkov in otrok, ki so reševali skupine nalog, namenjene višjim starostim.

Skupina	1 skupina naprej (%)	2 skupini naprej (%)
2;0 do 2;11	75,5	32,1
3;0 do 3;11	80,3	65,6
4;0 do 4;11	91,2	80,7
5;0 do 5;11	89,7	70,7
6;0 do 6;11	95,1	/

4.5.1 Prikaz primerov malčkov in otrok, ocenjenih s SPB: 2–7 let in drugimi standardiziranimi preizkusi za ocenjevanje govora

V nadaljevanju bomo navedle štiri primere različno starih otrok, ki so bili ocenjeni s SPB: 2–7 let in še z dvema drugima preizkusoma za ocenjevanje različnih vidikov govora, med drugimi tudi besednjaka. To so bile Lestvice splošnega govornega razvoja – LJ (Marjanovič Umek idr., 2008) in Preizkus pripovedovanja zgodbe (PPZ: Rokavičke ter PPZ: Žabji kralj; Marjanovič Umek idr., 2012b).

Primer A: deček, star 4;1 let

Tabela 18. Dosežki otroka na različnih preizkusih za ocenjevanje govora.

Preizkus	Dosežek	Percentil
SPB: 2–7 let	33	10.–15.
LSGR		
LGR	68	25.
LGI	57	35.
LMZ	3	30.
PPZ: Rokavička		
št. besed	77	50.–75.
št. različnih besed	37	cca 50.
povprečna dolžina povedi	4,28	cca 50.
podredne povedi	1	50.–75.
priredne povedi	1	5.
enostavne povedi	0,94	50.–75.
raba podrednih veznikov	1	
raba prirednih veznikov	0	
število dogodkov	1	25.–50.
menjave perspektiv	0	50.
opisi mentalnih stanj	1	75.

Opombe. LSGR – LGR = Lestvice splošnega govornega razvoja – LJ: Lestvica govornega razumevanja; LSGR – LGI = Lestvice splošnega govornega razvoja – LJ: Lestvica govornega izražanja; LSGR – LMZ = Lestvice splošnega govornega razvoja – LJ: Lestvica metajezikovnega zavedanja; PPZ = Preizkus pripovedovanja zgodbe.

Zapis zgodbe, ki jo je pri Preizkusu pripovedovanja zgodbe: Rokavička povedal otrok.

»Gospod. Kuža. Hodita. Zajček je prišel. In se je miška skrila. Žaba. Skril se je zajček in miška in žaba. Potem je pa lisica pa volk prišla. Lisica in volk sta se spet skrila. Spet sta prišla medved pa divja svinja. To je pa morski prašiček. Pa so se vsi skupaj skrili. Je pogledal in je videl, da so notri teli. Volk je tekel. Tekel. Tekel. In je našel vse skupaj. In ga je ta dedek zdravil.«

Dosežek otroka pri SPB: 2–7 let je zelo nizek in kaže na majhen obseg besednjaka v primerjavi z enako starimi vrstniki. Opredelimo ga lahko kot rahlo odstopanje od normativnega razvoja. Podobno so dosežki nizki tudi

pri LSGR – LJ, in sicer na vseh lestvicah: govornem izražanju, razumevanju in metajezikovnem zavedanju. Njegovi dosežki se uvrščajo v spodnjih 30 % dosežkov enako starih otrok. Pri PPZ: Rokavička se otrokovi dosežki na posameznih kazalnikih v splošnem uvrščajo v povprečje njegovih vrstnikov, zelo nizko pa je število podrednih povedi, ki jih otrok uporabi v zgodbi.

Primer B: deček, star 4;11 let

Tabela 19. Dosežki otroka pri različnih preizkusih za ocenjevanje govora.

Preizkus	Dosežek	Percentil
SPB: 2–7 let	70	85.
LSGR		
LGR	73	50.
LGI	64	65.
LMZ	7	80.
PPZ: Rokavička		
št. besed	57	cca. 50.
št. različnih besed	29	25.–50.
povprečna dolžina povedi	5,18	50.–75.
podredne povedi	0	50.
priredne povedi	0	25.
enostavčne povedi	1	50.–75
raba podrednih veznikov	0	
raba prirednih veznikov	0	
število dogodkov	1	25.–50.
menjave perspektiv	0	50.
opisi mentalnih stanj	0	50.

Zapis zgodbe, ki jo je pri Preizkusu pripovedovanja zgodbe: Rokavička povedal otrok.

»Tle je njemu padla ena rokavica. Potem so oni najdlji rokavico. Potem so šli v njo. Potem pa še volk. Pa lisica. Pa so vsi nabasani. Potem pa še divja svinja pa medved. Pa smo tako. Potem je pa on rokavico tako stisnil. Potem je pa ta kuža njih napadu. Potem je pa kuža njemu dal rokavico.«

Dosežek otroka pri SPB: 2–7 let je visok in kaže na velik obseg besednjaka v primerjavi z enako starimi vrstniki ter ga uvršča v območje normativnega

razvoja. Otrokovi dosežki na vseh treh lestvicah LSGR – LJ se prav tako uvrščajo nad povprečje enako starih otrok, še posebej visoko je otrokovo metajezikovno zavedanje – 20 % otrok njegove starosti dosega višje dosežke na tem področju govora. Otrokova zmožnost pripovedovanja zgodbe je na vseh kazalnikih ocenjena kot normativna, večina dosežkov pa je podobnih povprečnim dosežkom enako starih vrstnikov.

Primer C: deček, star 6;7 let

Tabela 20. Dosežki otroka na različnih preizkusih za ocenjevanje govora.

Preizkus	Dosežek	Percentil
SPB: 2–7 let	34	5.–10.
LSGR		
LGR	94	30.
LGI	84	10.–15.
LMZ	13	15.
PPZ: Žabji kralj		
št. besed	127	cca. 50.
št. različnih besed	59	cca. 50.
povprečna dolžina povedi	5,8	25.–50.
podredne povedi	1	25.
priredne povedi	3	50.
enostavčne povedi	0,8	nad 75.
raba podrednih veznikov	1	
raba prirednih veznikov	0	
število dogodkov	6	25.–50.
menjave perspektiv	0	pod 25.
opisi mentalnih stanj	2	nad 75.

Zapis zgodbe, ki jo je pri Preizkusu pripovedovanja zgodbe: Žabji kralj povedal otrok.

»Da je pri vodi svojo žogico metala. In jo je izgubila v vodi. In je jokal-la. Da je prinesel nazaj. Pa mu je ona nekaj rekla. Kaj mi daš zdaj, da prinesem nazaj žogo. Je šel dol. In je pobral. In je prinesel nazaj. In je potem dala spet žogico. In je potem ta hotel iti z njo. In je ni spustila. Jo je kregal. In je šla ven in mu je odprla. Je prišel notri in mu ni pu-stila kar razgrajati. In potem je jedla in jo je motil. Potem ji je še nekaj nagajal. Potem ji je še on pojedel. In potem ni hotela več njega. In je

potem on spet zrastle v kralja. In je potem bil spet prijazen. In potem sta se poročila.«

Otrokov dosežek pri SPB: 2–7 let je zelo nizek in kaže na pomembno odstopanje od normativnega razvoja, saj spada v 10 % najnižjih dosežkov šestletnih otrok. Otrok ima majhen obseg besednjaka, kar se kaže tudi v oceni splošnega govornega razvoja. Otrokovo govorno razumevanje pri LSGR – LJ je sicer normativno, vendar se dosežek uvršča med 30 % najnižjih dosežkov šestletnih otrok. Dosežka na lestvicah govornega izražanja in metajezikovnega zavedanja pa rahlo odstopata od normativnega razvoja. Na vseh kazalnikih pripovedovanja zgodbe se otrokov dosežek nahaja v povprečju ali pod povprečjem dosežkov otrok enake starosti. Posebej v negativno smer izstopa nizek dosežek na kazalniku zmožnosti menjav perspektive med pripovedovanjem zgodbe ter visok delež enostavnih povedi. Po drugi strani pa je otrokov dosežek pri številu besed za opisovanje miselnih stanj oseb v zgodbi visok.

Primer Č: deklica, stara 6;10 let

Tabela 21. Dosežki otroka pri različnih preizkusih za ocenjevanje govora.

Preizkus	Dosežek	Percentil
SPB: 2–7 let	51	95.
LSGR		
LGR	100	95.
LGI	91	65.
LMZ	31	85.–90.
PPZ: Žabji kralj		
št. besed	218	nad 75.
št. različnih besed	101	nad 75.
povprečna dolžina povedi	7,27	50.–75.
podredne povedi	12	75.
priredne povedi	2	25.–50.
enostavne povedi	0,53	25.–50.
raba podrednih veznikov	1	
raba prirednih veznikov	0	
število dogodkov	14	nad 75.
menjave perspektiv	3	75.
opisi mentalnih stanj	2	nad 75.

Zapis zgodbe, ki jo je pri Preizkusu pripovedovanja zgodbe: Žabji kralj povedal otrok.

»Nekoč je živel kralj. Imel je grad in hčerke. Nekoč se je ena šla podajat z žogico in padla ji je v vodo. Na bregu je začela jokati. Srečala je žabca. In žabec jo je vprašal, kaj se je zgodilo. Potem mu je odgovorila, da ji je padla žoga v vodo. Vprašal jo je, kaj mu da, če prinese žogo. Vse ti obljubim. Kar hočeš pač. Žabec jo je šel iskat. In potem, ko jo je dobila, je kar odšla. Potem je pa žabec rekel: »Počakaj! Vzemi me s sabo!« Ko je prišla v sobo, je takoj zaklenila vrata. Ko so imeli kosilo, je vprašal kralj: »Kdo te kliče?« Potem mu je povedala, kaj se je zgodilo. Pa da je obljubila žabcu. Pa kralj jo je malo najezil, da obljubo moraš držati. Potem je pa žabca spustila notri. Potem mu pa ni pustila iti nekako na kavč. Pa jezila se je, ko je prišel jest iz njenega krožnika. Potem pa, ko so šli spat, je pa rekel: »Vzemi me v posteljo.« Potem je pa rekla: »Zdaj mi je pa dovolj.« In ga je vrgla v steno. Potem se je pa spremenil v princa. Pa je rekla: »Kdo si?« Pa je imel še krake malo. Potem se je pa čisto spremenil, pa je bil kraljevič. Potem je bila pa poroka.«

Dosežek otroka pri SPB: 2–7 let je zelo visok, in kaže na velik obseg besednjaka v primerjavi z enako starimi vrstniki – 5 % vrstnikov dosega višji dosežek pri preizkusu. Podobno je tudi otrokov splošni govorni razvoj z LSGR - LJ ocenjen kot normativen in visoko nadpovprečen na vseh treh področjih govora, še posebej otrokovo govorno razumevanje in metajezikovno zavedanje. Otrokovi dosežki so pri posameznih kazalnikih PPZ: Žabji kralj v splošnem povprečni ali nadpovprečni v primerjavi z enako starimi vrstniki, še posebej so visoki na področju besednjaka in vsebine zgodbe, ki jo je povedal otrok.

4.6 Pristranskost SPB: 2–7let

Za analizo morebitnih učinkov, ki bi jih lahko imel spol otrok na njihove dosežke pri SPB: 2–7 let, smo primerjali dosežke deklic in dečkov v posameznih starostnih skupinah. Ker so porazdelitve dosežkov pri vseh starostih otrok odstopale od normalne porazdelitve (glej tabelo 23 v 5. poglavju), smo za primerjavo skupin uporabili Yuenov robustni test, pri katerem smo porazdelitev prirezali za 5 % na vsaki strani. Rezultati analize so prikazani v tabeli 22 in kažejo, da so dosežki dečkov in deklic pri vseh starostih primerljivi in da razlike med njimi niso statistično pomembne. Otrokov spol tako nima pomembnih učinkov na dosežke otrok pri SPB: 2–7 let.

Tabela 22. Primerjava dosežkov malčkov/otrokov posamezni starostni skupini glede na spol.

Skupina	Deklice			Dečki			<i>t</i>	<i>p</i>
	<i>M</i>	5 % <i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	5 % <i>M</i>	<i>SD</i>		
2;0 do 2;11	37,6	37,6	18,9	38,9	39,1	18,1	0,268	,790
3;0 do 3;11	48,1	48,5	20,4	49,8	50,4	19,2	0,345	,732
4;0 do 4;11	58,6	59,6	16,9	56,3	57,2	17,0	0,493	,624
5;0 do 5;11	56,2	57,2	15,9	53,1	53,8	17,9	0,744	,460
6;0 do 6;11	44,6	44,9	4,8	41,0	41,5	8,8	1,903	,062

Opombe. 5 % *M* = 5-odstotno prirezana aritmetična sredina.

5 Normativni dosežki in priporočila za interpretacijo

V tabeli 23 so prikazane opisne statistike dosežkov malčkov/otrok različnih starosti pri SPB: 2–7 let. Prikazani so število malčkov/otrok iz standardizacijskega vzorca, mera povprečja in razpršenosti njihovih dosežkov ter asimetričnost in sploščenost porazdelitve dosežkov.

Tabela 23. Opisne statistike dosežkov malčkov/otrok različnih starosti.

Skupina	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>As</i>	<i>Spl</i>	<i>S–W</i>	<i>p</i>
2;0 do 2;11	53	38,19	18,39	0,01	–1,15	,949	,024
3;0 do 3;11	61	48,98	19,66	–0,76	–0,98	,836	,000
4;0 do 4;11	57	57,40	16,84	–1,36	0,76	,802	,000
5;0 do 5;11	58	54,29	17,07	–1,03	–0,24	,826	,000
6;0 do 6;11	61	42,46	7,69	–2,28	6,16	,758	,000

Opombe. *As* = koeficient asimetrije; *Spl* = koeficient sploščenosti; *S–W* = rezultat Shapiro–Wilkovega testa normalnosti porazdelitve dosežkov; *p* = statistična pomembnost razlike med porazdelitvijo dosežkov malčkov/otrok in normalno porazdelitvijo.

Pri pregledu povprečnih dosežkov različno starih malčkov in otrok je pomembno, da upoštevate tudi število nalog, ki jih lahko malčki/otroci pri posamezni starosti rešujejo. V splošnem namreč pri SPB: 2–7 let velja, da malček/otrok rešuje naloge starostne skupine, ki se sklada z njegovo kronološko starostjo. Če je pri reševanju uspešen, pa lahko rešuje tudi naloge za višjo starost, in sicer dve starostni skupini naprej. To pomeni, da bodo

uspešni malčki/otroci lahko rešili naloge za tri starostne skupine (najvišje možno število točk je 81). To velja za malčke/otroke vseh starosti razen za otroke, stare 6 let. Šestletni otroci lahko namreč rešijo le dva sklopa nalog in tako dosežejo nižje najvišje možno število točk (54 točk).

Iz tabele 23 je razvidno, da so se porazdelitve dosežkov pri vseh starostih pomembno razlikovale od normalne porazdelitve. Zato morate biti pri interpretaciji pozorni, saj se je treba izogibati interpretaciji, da dosežki nekega deleža malčkov/otrok ležijo znotraj razpona vrednosti, ki je simetričen okrog povprečne vrednosti. Namesto tega je ustreznejše, da pri primerjanju dosežka določenega malčka/otroka z dosežki drugih malčkov/otrok enake starosti uporabite percentile. Pomembnejše percentilne vrednosti dosežkov različno starih malčkov/otrok so prikazane v tabeli 24.

Tabela 24. *Percentili dosežkov različno starih malčkov/otrok.*

	Starost				
	2;0 do 2;11	3;0 do 3;11	4;0 do 4;11	5;0 do 5;11	6;0 do 6;11
P ₅	11	15	16	16	25
P ₁₀	13	16	28	27	36
P ₁₅	15	18	37	34	39
P ₂₀	17	28	48	38	40
P ₂₅	26	35	52	40	40
P ₃₀	30	37	57	48	41
P ₃₅	32	50	59	58	42
P ₄₀	34	54	60	60	42
P ₄₅	35	56	62	61	43
P ₅₀	37	59	64	62	44
P ₅₅	38	60	65	63	44
P ₆₀	40	61	66	64	45
P ₆₅	47	62	67	65	45
P ₇₀	49	63	68	66	46
P ₇₅	56	64	69	67	47
P ₈₀	59	65	70	68	48
P ₈₅	61	66	70	68	49
P ₉₀	64	67	71	69	49
P ₉₅	66	70	74	70	50

Percentili vam povedo, kolikšen odstotek otrok je imelo nižje dosežke od določene vrednosti. Na primer vrednost 50. percentila (P_{50}) pove, da je imelo 50 % malčkov oziroma polovica malčkov, starih od 2;0 do 2;11 let, dosežke, ki so bili enaki ali nižji od 37 točk. Vrednost 90. percentila (P_{90}) v tem stolpcu pa vam pove, da je 90 % malčkov pri preizkusu doseglo 64 točk ali manj. Če je malček pri preizkusu dosegel 64 točk, to pomeni, da je 90 % njegovih enako starih vrstnikov doseglo toliko točk ali manj, preostalih 10 % malčkov pa je pri preizkusu doseglo več točk kot ta malček.

Pri interpretaciji otrokovega dosežka najprej primerjate njegov dosežek z dosežki skupine enako starih malčkov/otrok. Pri tem ugotovite, kateremu percentilu je najbližji otrokov dosežek, in s tem ocenite, kolikšen je odstotek otrok, ki so imeli enake ali nižje dosežke. Če je na primer 4-letni otrok pri preizkusu dosegel 67 točk, v jedru tabele 24 (v stolpcu za otroke, stare od 4;0 do 4;11 let) poiščete navedeno vrednost, nato pa iz prvega stolpca odčitajte percentile. Dosežek 67 točk torej predstavlja 65. percentil, kar pomeni, da je 65 % otrok doseglo navedeno oziroma nižje število točk.

Če v jedru tabele 24 natančne vrednosti dosežka otroka ne najdete, poiščite najbližjo nižjo vrednost. Na primer, če je 5-letni otrok pri preizkusu dosegel 43 točk, v stolpcu za starostno skupino 5-letnih otrok poiščete tej vrednosti najbližjo nižjo vrednost. V tem primeru je to vrednost 40, ki predstavlja 25. percentil dosežkov 5-letnih otrok. Dosežek testiranega otroka je torej višji od dosežkov vsaj 25 % otrok.

Če se dosežek nahaja v več vrsticah tabele 24 – da je torej pri določeni starostni skupini enako število točk napisano pri več percentilih, lahko ugotovite, da je percentilni rang enak najvišjemu od pripadajočih rangov. Na primer pri starostni skupini 4-letnih otrok je dosežek 70 točk pri 80. in 85. percentilu. Če 4-letnik doseže 70 točk, boste zaključili, da je imelo 85 % enak ali nižji dosežek od njega.

Malčkov/otrokov razvoj besednjaka opredelite kot:

- normativni razvoj (P_{25} ali več),
- rahlo odstopanje od normativnega razvoja (od P_{10} do P_{25}),
- pomembno odstopanje od normativnega razvoja (P_{10} ali manj).

Pri tem je pri interpretaciji treba upoštevati, da so med enako ali podobno starimi malčki/otroki lahko velike medosebne razlike v razvoju besednjaka. K tem razlikam lahko prispevajo različni dejavniki – od značilnosti razvoja besednjaka do različnih okolijskih dejavnikov, ki se povezujejo z razvojem

besednjaka malčkov in otrok, na primer izobrazba staršev, pogostost in kakovost skupnega branja, vključenost otroka v vrtec. Torej je pomembno, da pri interpretaciji malčkovih/otrokovih dosežkov upoštevate tudi delovanje takih dejavnikov. Na primer otroci, katerih materni jezik ni slovenščina, bi lahko pri preizkusu dosegali nižje dosežke v primerjavi s svojimi vrstniki, katerih materni jezik je slovenščina. Na dosežke otroka bi lahko vplivale tudi težave z vidom, saj bi lahko otroci imeli težave s pravilnim prepoznavanjem narisanih ilustracij. Pomembno je torej, da pri interpretaciji dosežkov čim bolj upoštevate tudi različne kontekstualne dejavnike. Hkrati pa je ključno, da za oblikovanje celostne ocene malčkovega/otročkovega besednjaka in širše govora uporabite tudi različne druge standardizirane pripomočke ter standardne načine ocenjevanja njihovega govora, na primer rabo govora malčkov/otrok v igri. Zaželeno je tudi, da informacije o malčkovem/otrokovem govoru v različnih socialnih kontekstih pridobite iz različnih virov, na primer od staršev in vzgojiteljic v vrtcu.

Literatura

- Bates, E. in Goodman, J. C. (2001). On the inseparability of grammar and the lexicon: Evidence from acquisition. V: M. Tomasello in E. Bates (ur.), *Language development: The essential readings* (str. 134–162). Blackwell.
- Bates, E., Dale, P. in Thal, D. (1995). Individual differences and their implications for theories of language development. V: P. Fletcher in B. Mac Whinney (ur.), *Handbook of child language* (str. 96–151). Basil Blackwell.
- Beith, K., Tassoni, P., Bulman, K. in Robinson, M. (2005). *Children's care, learning and development*. Heinemann Educational Publishers.
- Bloom, L., Tinker, E. in Margulis, C. (1993). The words children learn: Evidence against a noun bias in children's vocabularies. *Cognitive Development*, 8, 431–450.
- Bornstein, M. H. in Haynes, O. M. (1998). Vocabulary competence in early childhood: Measurement, latent construct, and predictive validity. *Child Development*, 69(3), 654–671.
- Brooks, R. in Meltzoff, A. N. (2008). Infant gaze following and pointing predict accelerated vocabulary growth through two years of age: A longitudinal, growth curve modelling study. *Journal of Child Language*, 35(1), 207–220.
- Caselli, M. C., Casadio, P. in Bates, E. (2001). Lexical development in English and Italian. V: M. Tomasello in E. Bates (ur.), *Language development: The essential readings* (str. 76–110). Blackwell.
- Crain, S. in Lillo-Martin, D. (1999). *An introduction to linguistic theory and language acquisition*. Blackwell.
- Crawford, M. (2001). Gender and language. V: R. K. Unger (ur.), *Psychology of women and gender* (str. 228–244). John Wiley and Sons, Inc.
- DeBaryshe, B. D. (1995). Maternal belief systems: Linchpin in the home reading process. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 16, 1–20.

- Eriksson, M., Marschik, P. B., Tulviste, T., Almgren, M., Pérez Pereira, M., Wehberg, S., Marjanovič-Umek, L., Gayraud, F., Kovacevic, M. in Gallego, C. (2012). Differences between girls and boys in emerging language skills: Evidence from 10 language communities. *British Journal of Developmental Psychology*, 30(2), 326–343.
- Farrant, B. in Zubrick, S. R. (2013). Parent-child book reading across early childhood and child vocabulary in the early school years: Findings from the longitudinal study of Australian children. *First Language* 33(3), 280–293.
- Farrant, B. M. (2012). Joint attention and parent-child book reading: Keys to help close gaps in early language development, school readiness and academic achievement. *Family Matters*, 91, 38–46.
- Fenson, L., Dale, P., Reznick, J. S., Thal, D., Bates, E., Hartung, J., Pethick, S. in Reilly, J. S. (1993). *The MacArthur communicative development inventories: User's guide and technical manual*. Paul H. Brookes Publishing Co.
- Fenson, L., Dale, P. S., Reznick, J. S., Thal, D., Bates, E., Hartung, J. P., Pethick, S. in Reilly, J. S. (2004). *MacArthur Communicative Development Inventories. User's guide and technical manual*. Paul H. Brookes.
- Foy, J. G. in Mann, V. (2003). Home literacy environment and phonological awareness in preschool children: Differential effects for rhyme and phoneme awareness. *Applied Psycholinguistics*, 24(1), 59–88.
- Goldfield, B. A. in Reznick, J. S. (1990). Early lexical acquisition: rate, content, and the vocabulary spurt. *Journal of Child Language*, 17(1), 171–183.
- Hart, B. in Risley, T. R. (2003). The early catastrophe. The 30 million word gap by age 3. *American Educator*, Spring, 4–9.
- Hoff, E. in Naigles, L. (2002). How children use input to acquire a lexicon. *Child Development*, 73(2), 418–433.
- Karmiloff, K. in Karmiloff-Smith, A. (2001). *Pathways to language*. Harvard University Press.
- Kauschke, C. in Hofmeister, C. (2002). Early lexical development in German: A study on vocabulary growth and vocabulary composition during the second and third year of life. *Journal of Child Language*, 29, 735–757.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja Peklaj, U., Sočan, G. in Komidar, L. (2012a). *Ocenjevanje sporazumevalnih zmožnosti dojenčkov in malčkov*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja Peklaj, U., Sočan, G. in Komidar, L. (2012b). *Pripovedovanje zgodbe: Preizkus pripovedovanja zgodbe*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja Peklaj, U. in Podlessek, A. (2013) Characteristics of early vocabulary and grammar development in Slovenian-speaking infants and toddlers: A CDI-adaptation study. *Journal of Child Language*, 40(4), 779–798.

- Marjanovič Umek, L., Božin, N., Čermak Hauko, N., Štiglic Hribernik, N., Bajc, S. in Fekonja Peklaj, U. (2016). Zgodnji govorni razvoj: Primerjava besednjaka slovenskih malčkov in malčic. *Sodobna pedagogika*, 67(1), 12–37.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja Peklaj, U. in Sočan, G. (2017). Early vocabulary, parental education, and the frequency of shared reading as predictors of toddler's vocabulary and grammar at age 2;7: A Slovenian longitudinal CDI study. *Journal of Child Language*, 44(2), 457–479.
- Marjanovič Umek, L. in Fekonja, U. (2020). Razvoj govora v zgodnjem otroštvu. V: L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojnja psihologija* (str. 369–392). Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- McCaffrey Morrison, H. (2020). Development of listening and auditory-verbal therapy. V: W. Estabrooks, H. McCaffrey Morrison in K. MacIver-Lux (ur.), *Auditory-verbal therapy: Science, research, and practice. First edition* (str. 303–338). Plural Publishing, Inc.
- Miller, G. (1986). *How school children learn words* (Cognitive Science Laboratory report 7). Princeton University.
- Siegler, R. S. (1998). *Children's thinking*. Prentice Hall.
- Sinatra, R., Zygouris-Coe, V. in Dasinger, S. (2011). Preventing a vocabulary lag: What lessons are learned from research. *Reading & Writing Quarterly*, 28, 333–357.
- Smith, P. K. in Cowie, H. (1993). *Understanding children's development*. Blackwell.
- Stolt, S., Haataja, L., Lapinleimu, H. in Lehtonen, L. (2009). Associations between lexicon and grammar at the end of the second year in Finnish children. *Journal of Child Language* 36(4), 779–806.
- Taylor, C. L., Christensen, D., Lawrence, D., Mitrou, F. in Zubrick, S. R. (2013). Risk factors for children's receptive vocabulary development from four to eight years in the longitudinal study of Australian children. *PLoS ONE* 8(9), e73046.
- Tomasello, M. in Bates. E. (2001). General introduction. V: M. Tomasello in E. Bates (ur.), *Language development. The essential readings* (str. 1–11). Blackwell Publishers Ltd.
- Wallentin, M. (2008). Putative sex differences in verbal abilities and language cortex: A critical review. *Brain & Language*, 108(3), 175–183.
- Wehberg, S., Vach, W., Bleses, D., Thomsen, P., Madsen, T. O. in Basbøll, H. (2007). Danish children's first words: Analysing longitudinal data based on monthly CDI parental reports. *First Language*, 27(4), 361–383.
- Whitehead, M. R. (2002). *Developing language and literacy with young children*. Paul Chapman Publishing.

Imensko in pojmovno kazalo

B

Bates, E. 10, 11, 13
Beith, K. 13
Bloom, L. 13
Bornstein, M. H. 16
Brooks, R. 9

C

Caselli, M. C. 9
Cowie, H. 14
Crain, S. 13
Crawford, M. 17

D

DeBaryshe, B. D. 16
dejavniki razvoja besednjaka 16–18
diskriminativnost nalog 40–42

E

Eriksson, M. 17

F

Farrant, B. 17
Fekonja, U. 9
Fenson, L. 9, 17
Foy, J. G. 16

G

Goldfield, B. A. 12
Goodman, J. C. 11

H

Hart, B. 13, 16
Haynes, O. M. 16
Hoff, E. 13
Hofmeister, C. 10

K

Karmiloff-Smith, A. 9, 11, 16
Karmiloff, K. 9, 11, 16
Kauschke, C. 10

L

Lillo-Martin, D. 13

M

Mann, V. 16
Marjanovič Umek, L. 9, 10, 11, 12,
13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
McCaffrey Morrison, H. 13
medosebne razlike 10-12, 15-18
Meltzoff, A. N. 9
Miller, G. 13

N

Naigles, L. 13

normativni dosežki 51-54

P

pripovedovanje zgodbe 13, 16,
43-48

pristranskost preizkusa 48-49

R

razvoj besednjaka 9-18

razvoj slovnice 13-16

Reznick, J. S. 12

S

Siegler, R. S. 13, 14

Sinatra, R. 13

Smith, P. K. 14

spol 17-18

standardizacijski vzorec 29-32

Stolt, S. 13

T

Taylor, C. L. 9

težavnost nalog 32-39

Tomasello, M. 9, 14

V

veljavnost preizkusa 42-48

W

Wallentin, M. 17

Wehberg, S. 16

Whitehead, M. R. 9, 13

Z

zanesljivost preizkusa 42

Zubrick, S. R. 17